

MŁODZI

WŁASNYM

GŁOSEM

RAPORT 2024

Reprezentacja i zaangażowanie
młodych osób z niepełnosprawnościami
w organizacjach pozarządowych w
Polsce

SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM
ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU
FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030

RAPORT BADAWCZY

MŁODZI WŁASNYM GŁOSEM

Reprezentacja i zaangażowanie młodych
osób z niepełnosprawnościami
w organizacjach pozarządowych
w Polsce

Podlaski Sejmik Osób
z Niepełnosprawnościami

Białystok | 2024

Opracowanie:

dr Anna Drabarz, dr Magdalena Kocejko, Angelika Greniuk

Redakcja:

dr Anna Drabarz, dr Magdalena Kocejko

© Copyright by Podlaski Sejmik Osób z Niepełnosprawnościami
Białystok 2024

Realizator projektu:

Podlaski Sejmik Osób
z Niepełnosprawnościami

Podlaski Sejmik Osób z Niepełnosprawnościami

ul. Legionowa 28 lok. 601, 15-281 Białystok

www.podlaskisejmikon.pl

kontakt@podlaskisejmikon.pl

SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM
ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU
FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030

Podziękowania

Serdecznie dziękujemy młodym osobom z niepełnosprawnościami, które zgodziły się wziąć udział w naszym badaniu i podzieliły się swoimi doświadczeniami, przemyśleniami oraz osobistymi historiami związanymi z uczestnictwem w organizacjach pozarządowych. Wasze szczere świadectwa, zarówno te o sukcesach, jak i o napotkanych barierach, stanowią fundament niniejszego raportu i są nieocenionym wkładem w zrozumienie problemu niewidoczności młodych głosów. Bez Waszego zaangażowania i zaufania to badanie nie miałoby sensu.

Wyrazy wdzięczności kierujemy również do przedstawicieli organizacji pozarządowych, którzy znaleźli czas, by podzielić się swoimi doświadczeniami, wyzwaniem i dobrymi praktykami dotyczącymi włączania młodych osób z niepełnosprawnościami w struktury organizacyjne. Wasza otwartość i gotowość do autorefleksji były kluczowe dla kompleksowego zrozumienia omawianego problemu.

Dziękujemy ekspertom i praktykom, którzy wspierali nas swoją wiedzą i doświadczeniem na różnych etapach realizacji projektu, wnosząc cenne uwagi do metodologii badania i interpretacji wyników.

Szczególne podziękowania należą się również wszystkim osobom, które brały udział w konsultacjach społecznych raportu, dzieląc się swoimi uwagami i sugestiami, które pozwoliły na udoskonalenie końcowego dokumentu.

To dzięki zaangażowaniu wszystkich tych osób możliwe było stworzenie raportu, który – mamy nadzieję – przyczyni się do realnej zmiany w zakresie reprezentacji i uczestnictwa młodych osób z niepełnosprawnościami w organizacjach pozarządowych w Polsce.

SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM
ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU
FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030

Spis treści

Strona | 5

DLACZEGO O TYM MÓWIMY? Wprowadzenie do problemu niewidoczności młodych głosów	8
Kryzys przywództwa w środowisku osób z niepełnosprawnościami	8
Hasło „nic o nas bez nas” – między teorią a praktyką	8
Co tracimy ignorując perspektywę młodych?	8
Badanie jako krok ku zmianie	9
JAK BADALIŚMY PROBLEM? Nasza droga do zrozumienia sytuacji	10
W poszukiwaniu rozwiązań – przegląd praktyk polskich i zagranicznych	10
Głos organizacji: 50 perspektyw z ankiet internetowych	10
Głos młodych: 20 historii i doświadczeń	11
Pogłębione rozmowy: 12 wywiadów, które zmieniają spojrzenie	11
Badanie ze współudziałem osób z niepełnosprawnościami	11
Analiza i interpretacja	12
CO WIEMY Z DOTYCHCZASOWYCH BADAŃ? Spojrzenie na problem przez pryzmat istniejącej wiedzy	13
Mozaika doświadczeń – co pokazują dotychczasowe badania?	13
Mapa dobrych praktyk w Polsce	13
Inspiracje z zagranicy - jak robią to inni?	14
KPON w praktyce – od ratyfikacji do realizacji	15
Kontekst prawny i instytucjonalny	17
Znaczenie badań dla projektu "Młodzi własnym głosem"	17
CO MÓWIĄ LICZBY? Analiza ankiet i danych liczbowych	19
Portret statystyczny: młodzi z niepełnosprawnościami w organizacjach	19

Podlaski Sejmik Osób
z Niepełnosprawnościami

**SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM
ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU
FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030**

Szklany sufit czy betonowa ściana? Bariery w strukturach organizacyjnych.....	19
Organizacje w krzywym zwierciadle samokrytyki	20
Czego potrzebują młodzi?	21
Obszary działań priorytetowych	22
Analiza porównawcza: typy organizacji a włączanie młodych osób z niepełnosprawnościami	22
Korelacje i zależności	23
Podsumowanie najważniejszych liczb	23
ZA STATYSTYKĄ STOJĄ LUDZIE Historia zapisana w wywiadach	25
Droga przez mękę czy ścieżka rozwoju? Doświadczenia młodych	25
„Próbowałem/am, ale...” – anatomia rezygnacji	26
Świadectwa sukcesu – co działa i dlaczego?.....	26
Organizacje szczerze o swoich ograniczeniach	27
Niewidoczne bariery i niewykorzystany potencjał	28
Dialog międzypokoleniowy – wyzwania i szanse.....	29
Głosy transformacyjne – wizje zmiany	30
Podsumowanie – historie, które zmieniają perspektywę.....	31
CO Z TEGO WYNIKA? Główne wnioski z naszych badań	32
Systemowe pułapki wykluczenia	32
Paradoks dostępności.....	33
Zmarnowany potencjał pokoleniowy	34
Promyk nadziei – zidentyfikowane czynniki sukcesu.....	35
Pięć kluczowych obszarów interwencji.....	36
Od diagnozy do działania - znaczenie standardu.....	37
JAK ZMIENIAĆ RZECZYWISTOŚĆ? Praktyczne rekomendacje dla organizacji i decydentów	40
Architektura włączenia - projektowanie struktur organizacyjnych	40
Dostępność organizacji w praktyce	44

**SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM
ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU
FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030**

Ścieżki aktywizacji dla młodych osób z niepełnosprawnościami.....	46
Działania systemowe i rzecznicze	48
MATERIAŁY DODATKOWE	50
Narzędzia, które wykorzystaliśmy.....	50
Kim byli nasi respondenci?	52
Dane, które warto zgłębić.....	55
Publikacje naukowe i raporty badawcze	58
Tabele i wykresy z danymi szczegółowymi	60
W SKRÓCIE I PRZYSTĘPNIE.....	63
Co działa dobrze?	64
Co trzeba zrobić?.....	64
Dlaczego to jest ważne?.....	64

**SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM
ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU
FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030**

DLACZEGO O TYM MÓWIMY? Wprowadzenie do problemu niewidoczności młodych głosów

Kryzys przywództwa w środowisku osób z niepełnosprawnościami

Od lat obserwujemy niepokojące zjawisko w polskim sektorze organizacji obywatelskich działających na rzecz osób z niepełnosprawnościami. Kadra zarządcza tych organizacji oraz grono liderów w obszarze niepełnosprawności pozostają praktycznie niezmiennie. Jednocześnie dopływ nowych zasobów ludzkich, szczególnie młodych osób z niepełnosprawnościami (18-35 lat), jest alarmująco niski.

Brak wymiany pokoleniowej w organizacjach pozarządowych nie jest wyłącznie kwestią personalną – to systemowy problem, który zagraża jakości działań tych organizacji, ich innowacyjności oraz zdolności do odpowiadania na różnorodne potrzeby osób z niepełnosprawnościami. Środowisko to od wielu lat przeżywa prawdziwy kryzys przywództwa, którego konsekwencje odczuwalne są na wielu poziomach.

Hasło „nic o nas bez nas” – między teorią a praktyką

"Nic o nas bez nas" – to hasło spopularyzowane przez ruch na rzecz wdrażania Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych (KPON) miało być manifestem samostanowienia i podmiotowości. Jednak nasza obserwacja rzeczywistości pokazuje, że w praktyce realizacja tej idei pozostawia wiele do życzenia. Wpływ samych osób z niepełnosprawnościami na prawo i polityki publiczne ich dotyczące nadal pozostaje niewielki.

Zgodnie z artykułem 29 Konwencji, Polska zobowiązała się do aktywnego promowania środowiska, w którym osoby z niepełnosprawnościami mogą efektywnie i w pełni uczestniczyć w kierowaniu sprawami publicznymi. Ponad 12 lat po ratyfikacji Konwencji przez Polskę we wszystkich obszarach dotyczących młodzieży i osób młodych głos powinny zabierać same osoby młode z niepełnosprawnościami. Tymczasem w ich imieniu najczęściej wciąż mówią rodzice, opiekunowie, terapeuci lub ich perspektywa pozostaje całkowicie ignorowana.

Co tracimy ignorując perspektywę młodych?

Niewielka liczba osób młodych angażujących się w sprawy społeczne nie gwarantuje utrzymania i rozwoju potencjału, który do tej pory był budowany przez wiele pokoleń aktywistów. Do utrzymania kapitału społecznego potrzeba międzypokoleniowej wymiany myśli i doświadczeń. Bez tego trudno mówić o prawdziwej reprezentacji interesów całego środowiska osób z niepełnosprawnościami.

**SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM
ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU
FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030**

Perspektywa młodych osób z niepełnosprawnościami jest unikalna i niezbędna. To pokolenie dorastało w innych realiach społeczno-prawnych, ma inne doświadczenia edukacyjne, inne podejście do technologii i komunikacji, a także do własnej tożsamości i niepełnosprawności. Ignorowanie ich głosu prowadzi do projektowania rozwiązań, które nie odpowiadają na potrzeby znaczącej części środowiska.

Strona | 9

Młode osoby z niepełnosprawnościami borykają się z wyższym niż inne osoby z niepełnosprawnościami poziomem dyskryminacji i napotykają dodatkowe bariery w większości obszarów życia społecznego. Łączą ich podobne doświadczenia wchodzenia w dorosłość, próby usamodzielnienia się i budowania własnej tożsamości – również jako obywateli i aktywistów.

Badanie jako krok ku zmianie

Raport jest odpowiedzią na potrzebę pogłębionej analizy problemu niskiego zaangażowania młodych osób z niepełnosprawnościami w działalność organizacji pozarządowych. To pierwszy krok w procesie wypracowania skutecznych rozwiązań, które pozwolą włączyć perspektywę młodych w procesy decyzyjne i działania organizacji obywatelskich.

Przedstawiając wyniki naszych badań, chcemy nie tylko zdiagnozować aktualny stan rzeczy, ale również zainicjować dyskusję o koniecznych zmianach systemowych. Głęboko wierzymy, że organizacje, które skutecznie włączają głos młodych osób z niepełnosprawnościami, są bardziej demokratyczne, inkluzywne i skuteczne w realizacji swojej misji.

Zapraszamy do lektury tego raportu jako punktu wyjścia do refleksji i działania na rzecz bardziej inkluzywnego i reprezentatywnego sektora organizacji obywatelskich w Polsce.

**SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM
ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU
FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030**

JAK BADALIŚMY PROBLEM? Nasza droga do zrozumienia sytuacji

W poszukiwaniu rozwiązań – przegląd praktyk polskich i zagranicznych

Nasze badanie rozpoczęliśmy od pogłębionej analizy danych zastanych (desk research), aby zrozumieć istniejące rozwiązania w zakresie reprezentacji i angażowania młodych osób z niepełnosprawnościami w działalność organizacji pozarządowych, zarówno w Polsce, jak i w innych krajach. Przeanalizowaliśmy publikacje naukowe, raporty organizacji międzynarodowych, dokumenty strategiczne oraz opisy dobrych praktyk. Ten etap pozwolił nam nie tylko lepiej zrozumieć skalę problemu, ale także zidentyfikować potencjalne rozwiązania, które sprawdziły się w innych kontekstach.

Analiza desk research dostarczyła nam solidnych podstaw teoretycznych oraz inspiracji do zaprojektowania własnych narzędzi badawczych. Dzięki niej mogliśmy lepiej ukierunkować pytania badawcze i zidentyfikować kluczowe obszary, które wymagały głębszego zbadania w polskim kontekście.

Głos organizacji: 50 perspektyw z ankiet internetowych

Jednym z głównych filarów naszego badania była ankieta internetowa skierowana do przedstawicieli organizacji pozarządowych. Udało nam się zebrać odpowiedzi od 50 organizacji różnego typu: organizacji osób z niepełnosprawnościami, organizacji działających na rzecz osób z niepełnosprawnościami, sejmików osób z niepełnosprawnościami oraz innych podmiotów sektora obywatelskiego.

Ankieta koncentrowała się na kluczowych aspektach:

- obecna reprezentacja młodych osób z niepełnosprawnościami w strukturach organizacji
- istniejące mechanizmy włączania młodych osób w procesy decyzyjne
- bariery utrudniające zaangażowanie młodych osób
- potrzeby organizacji w zakresie zwiększania partycypacji młodych osób z niepełnosprawnościami
- dobre praktyki i skuteczne rozwiązania stosowane przez organizacje.

Zebrany materiał dostarczył nam cennych danych ilościowych, które pozwoliły uchwycić skalę problemu oraz zidentyfikować dominujące trendy i praktyki w polskim sektorze pozarządowym.

**SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM
ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU
FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030**

Głos młodych: 20 historii i doświadczeń

Równolegle przeprowadziliśmy ankietę internetową wśród 20 młodych osób z niepełnosprawnościami w wieku 18-35 lat. Chcieliśmy poznać ich perspektywę, doświadczenia oraz bariery, które napotykają w kontekście aktywności obywatelskiej.

Strona | 11

Ankieta dla młodych osób z niepełnosprawnościami poruszała takie zagadnienia jak:

- dotychczasowe doświadczenia w działalności społecznej i obywatelskiej
- motywacje i oczekiwania związane z zaangażowaniem w organizacje pozarządowe
- bariery utrudniające aktywne uczestnictwo w działaniach organizacji
- potrzeby w zakresie wsparcia i rozwoju kompetencji obywatelskich
- preferencje dotyczące form i obszarów zaangażowania.

Ten komponent badania pozwolił nam lepiej zrozumieć perspektywę samych zainteresowanych oraz zidentyfikować rozbieżności między postrzeganiem problemu przez organizacje a rzeczywistymi potrzebami i barierami doświadczanymi przez młode osoby z niepełnosprawnościami.

Pogłębione rozmowy: 12 wywiadów, które zmieniają spojrzenie

Aby pogłębić zrozumienie problemu i wyjść poza ograniczenia ankiet internetowych, przeprowadziliśmy 12 indywidualnych wywiadów pogłębionych (IDI) – po 6 z przedstawicielami każdej grupy. Wywiady te pozwoliły nam poznać osobiste historie, motywacje, doświadczenia i refleksje zarówno przedstawicieli organizacji, jak i młodych osób z niepełnosprawnościami.

Indywidualne wywiady dostarczyły nam bezcennego materiału jakościowego, który pozwolił lepiej zrozumieć kontekst problemu, złożone relacje wewnątrzorganizacyjne oraz subtelne bariery, które często umykają w badaniach ankietowych. Dzięki nim mogliśmy zobaczyć pełniejszy obraz sytuacji i zidentyfikować czynniki, które nie były wcześniej brane pod uwagę.

Badanie ze współudziałem osób z niepełnosprawnościami

Warto podkreślić, że zgodnie z zasadą „nic o nas bez nas”, nasze badanie było prowadzone w sposób partycypacyjny. Osoby z niepełnosprawnościami były włączone w proces badawczy na każdym jego etapie – od projektowania narzędzi badawczych, przez zbieranie danych, po analizę wyników i formułowanie rekomendacji.

Taki podejście nie tylko zwiększyło trafność i użyteczność badania, ale także stanowiło praktyczną realizację wartości, które przyświecają całemu projektowi. Partycypacyjny charakter badania pozwolił

**SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM
ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU
FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030**

nam uwzględnić różnorodne perspektywy i doświadczenia, a także zapewnić, że proces badawczy sam w sobie był dostępny i inkluzywny.

Analiza i interpretacja

Zebrane dane zostały poddane szczegółowej analizie zarówno ilościowej, jak i jakościowej. Zastosowaliśmy triangulację metod, aby zapewnić rzetelność i wiarygodność wyników. Analizując materiał badawczy, poszukiwaliśmy zarówno dominujących wzorców, jak i przypadków odbiegających od normy, które mogły dostarczyć cennych wskazówek dotyczących innowacyjnych rozwiązań.

Wyniki analizy zostały następnie skonsultowane z organizacjami członkowskimi Sejmiku Osób z Niepełnosprawnościami oraz poddane konsultacjom społecznym, co pozwoliło na ich weryfikację i uzupełnienie o dodatkowe perspektywy.

Przedstawione w dalszej części raportu wnioski i rekomendacje są wynikiem tej wieloetapowej, partycypacyjnej analizy, która miała na celu jak najpełniejsze zrozumienie złożonego problemu niskiej reprezentacji i zaangażowania młodych osób z niepełnosprawnościami w organizacjach pozarządowych w Polsce.

**SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM
ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU
FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030**

CO WIEMY Z DOTYCHCZASOWYCH BADAŃ? Spojrzenie na problem przez pryzmat istniejącej wiedzy

Mozaika doświadczeń – co pokazują dotychczasowe badania?

Problematyka zaangażowania młodych osób z niepełnosprawnościami w działalność organizacji pozarządowych pozostaje obszarem stosunkowo słabo zbadanym w Polsce. Istniejące badania koncentrują się zwykle na szerszym zagadnieniu aktywności obywatelskiej osób z niepełnosprawnościami, rzadko wyodrębniając młode pokolenie jako grupę o specyficznych potrzebach i barierach.

Z przeprowadzonej przez nas analizy dostępnych źródeł wyłania się jednak kilka kluczowych wzorców. Badania Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych z 2017 roku wskazują, że jedynie około 8% osób z niepełnosprawnościami w Polsce deklaruje jakąkolwiek formę zaangażowania w działalność organizacji społecznych. Wśród młodych osób z niepełnosprawnościami (18-35 lat) odsetek ten jest tylko nieznacznie wyższy – około 11%. To wciąż dramatycznie mało w porównaniu do ogólnej populacji, gdzie zaangażowanie w działalność organizacji pozarządowych deklaruje około 20% obywateli.

Badania Instytutu Spraw Publicznych z 2019 roku wskazują na istnienie podwójnego wykluczenia młodych osób z niepełnosprawnościami: z jednej strony jako osób z niepełnosprawnościami, z drugiej – jako osób młodych, których głos tradycyjnie jest marginalizowany w polskich strukturach organizacyjnych. Efektem tego jest swoista "niewidzialność" tej grupy zarówno w dyskursie publicznym, jak i w praktyce funkcjonowania organizacji pozarządowych.

Szczególnie istotne wydają się badania dotyczące przyczyn bierności obywatelskiej osób z niepełnosprawnościami. Analizy prowadzone przez Fundację Instytut Rozwoju Regionalnego wskazują na kompleks wzajemnie wzmacniających się czynników: bariery architektoniczne i komunikacyjne, niską samoocenę i brak wiary we własne możliwości, brak wzorców i mentorów, niedostosowanie organizacji do potrzeb osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności, a także ograniczenia systemowe związane z zabezpieczeniem społecznym.

Mapa dobrych praktyk w Polsce

Mimo generalnie niekorzystnego obrazu, na mapie Polski można znaleźć przykłady organizacji, które skutecznie włączają młode osoby z niepełnosprawnościami w swoje struktury i działania. Warte podkreślenia są inicjatywy takie jak:

**Podlaski Sejmik Osób
z Niepełnosprawnościami**

**SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM
ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU
FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030**

Program "Młodzi w Akcji" prowadzony przez Fundację Aktywnej Rehabilitacji, który systematycznie szkoli i wprowadza młode osoby z niepełnosprawnościami ruchowymi do działalności społecznej. Kluczowymi elementami tego programu są: mentoring prowadzony przez doświadczonych aktywistów, stopniowe zwiększanie odpowiedzialności, a także wyraźna ścieżka rozwoju od wolontariusza do koordynatora.

Strona | 14

Rady Młodzieżowe działające przy niektórych organizacjach parasolowych, np. przy Polskim Forum Osób z Niepełnosprawnościami. Te ciała doradcze, składające się wyłącznie z osób poniżej 35 roku życia, mają zagwarantowane prawo opiniowania kluczowych decyzji i dokumentów organizacji. Wartością dodaną jest to, że stanowią one naturalne środowisko do rozwoju przyszłych liderów.

"Akademia Self-Adwokatów" prowadzona przez Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Inteligencyjną, która systematycznie szkoli i wzmacnia kompetencje rzecznice młodych osób z niepełnosprawnością inteligencyjną. Program ten pokazuje, że przy odpowiednim wsparciu nawet osoby stereotypowo i krzywdząco uznawane za "niekompetentne" do udziału w życiu publicznym mogą skutecznie reprezentować swoje interesy.

Program "Liderzy Dostępności" realizowany przez kilka organizacji, w tym Fundację Integracja, który identyfikuje i wspiera młodych aktywistów zajmujących się kwestiami dostępności w swoich społecznościach lokalnych. Program łączy rozwój kompetencji z praktycznym działaniem w terenie.

Analiza tych dobrych praktyk pozwala zidentyfikować kluczowe czynniki sukcesu:

- Systematyczne i długofalowe podejście
- Zapewnienie mentoringu i wsparcia
- Realne uprawnienia i odpowiedzialność
- Dostosowanie zadań do kompetencji i możliwości
- Docenianie i widoczność wkładu młodych osób
- Tworzenie bezpiecznej przestrzeni do eksperymentowania i popełniania błędów

Inspiracje z zagranicy- jak robią to inni?

Poszerzając perspektywę poza granice Polski, zidentyfikowaliśmy szereg inspirujących rozwiązań, które mogłyby zostać zaadaptowane do polskiego kontekstu.

System "Youth Engagement Escalator" stosowany przez brytyjską organizację Scope opiera się na stopniowym zwiększaniu zaangażowania młodych osób z niepełnosprawnościami. Uczestnicy zaczynają od krótkoterminowych, jasno określonych zadań, przechodząc następnie do bardziej

**SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM
ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU
FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030**

złożonych projektów, aby finalnie dołączyć do grona decydentów. Kluczowa jest tu indywidualna ścieżka rozwoju, uwzględniająca specyficzne potrzeby i możliwości każdej osoby.

Duńskie "Parallel Governance Structures" to model, w którym obok tradycyjnych struktur zarządczych organizacji funkcjonują równoległe struktury młodzieżowe. Młodzieżowe zarządy i rady mają zagwarantowany wpływ na decyzje poprzez system podwójnego głosowania w kluczowych kwestiach. Co istotne, każda osoba zasiadająca w młodzieżowym zarządzie ma swojego mentora w "dorosłym" zarządzie.

Strona | 15

"Digital Participation Platforms" rozwijane przez organizacje w Finlandii czy Estonii wykorzystują technologie cyfrowe do przewyższania barier geograficznych i architektonicznych. Specjalnie zaprojektowane, w pełni dostępne platformy umożliwiają zdalne uczestnictwo w procesach decyzyjnych, konsultacjach i pracach grup roboczych. Dodatkowo, platforma automatycznie dostosowuje sposób komunikacji do potrzeb użytkownika (np. zamiana tekstu na mowę, prosty język, wsparcie graficzne).

Amerykański model "Youth-led Research and Advocacy" zakłada, że to same młode osoby z niepełnosprawnościami identyfikują problemy, prowadzą badania i opracowują rekomendacje zmian. Organizacje zapewniają wsparcie metodologiczne i rzecznicze, ale to młodzi ludzie pozostają właścicielami procesu i jego wyników. Podejście to buduje nie tylko zaangażowanie, ale także poczucie sprawczości.

Szczególnie inspirujące wydają się "Intergenerational Tandem Leadership Programs" stosowane w Niemczech. W tym modelu kluczowe funkcje w organizacji pełnione są w parach międzypokoleniowych – doświadczony działacz pracuje wspólnie z młodą osobą z niepełnosprawnością. Początkowo młodsza osoba pełni rolę "cienia", ucząc się poprzez obserwację i stopniowe przejmowanie odpowiedzialności, z czasem relacja staje się bardziej partnerska, aby finalnie doprowadzić do samodzielnego przejęcia roli przez młodszą osobę.

KPON w praktyce – od ratyfikacji do realizacji

Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych (KPON), ratyfikowana przez Polskę w 2012 roku, stanowi kluczowy punkt odniesienia dla kwestii zaangażowania osób z niepełnosprawnościami w życie publiczne. Artykuł 29 KPON zobowiązuje państwa-strony do aktywnego promowania środowiska, w którym osoby z niepełnosprawnościami mogą skutecznie i w pełni uczestniczyć w kierowaniu sprawami publicznymi.

Analizując polskie badania i dokumenty dotyczące wdrażania KPON, można zauważyć wyraźną lukę między deklaracjami a praktyką. W raporcie alternatywnym z implementacji KPON opracowanym

**SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM
ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU
FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030**

przez koalicję organizacji pozarządowych w 2015 roku (aktualizowanym w 2018) wskazano, że udział osób z niepełnosprawnościami w procesach decyzyjnych jest wciąż niewystarczający, a głos młodych osób z niepełnosprawnościami jest szczególnie marginalizowany.

Komitet ONZ ds. Praw Osób z Niepełnosprawnościami w swoich uwagach końcowych do sprawozdania Polski z 2018 roku wyraził zaniepokojenie ograniczonym udziałem osób z niepełnosprawnościami w życiu politycznym i publicznym. Komitet zalecił Polsce wzmocnienie mechanizmów konsultacji z organizacjami osób z niepełnosprawnościami, ze szczególnym uwzględnieniem kobiet i młodzieży z niepełnosprawnościami.

Istotne znaczenie ma również Komentarz Ogólny nr 7 Komitetu, dotyczący udziału osób z niepełnosprawnościami w implementacji i monitorowaniu Konwencji. Dokument ten podkreśla, że "organizacje osób z niepełnosprawnościami powinny być zróżnicowane i pluralistyczne", a państwa-strony powinny "zwracać szczególną uwagę na włączanie młodych osób z niepełnosprawnościami" w procesy konsultacyjne.

Analiza dokumentów strategicznych i programów rządowych dotyczących polityki na rzecz osób z niepełnosprawnościami pokazuje, że postulat włączania młodych osób z niepełnosprawnościami jest obecny na poziomie deklaratywnym, jednak brakuje konkretnych mechanizmów i działań wspierających realizację tego celu. Podobnie, badania dotyczące funkcjonowania organizacji pozarządowych wskazują, że świadomość znaczenia tego zagadnienia rośnie, jednak wciąż brakuje wiedzy, narzędzi i dobrych praktyk, które pomogłyby organizacjom wprowadzić realne zmiany.

Luki w wiedzy i kierunki dalszych badań

Nasza analiza istniejących badań i dokumentów pozwoliła również zidentyfikować istotne luki w wiedzy, które utrudniają skuteczne rozwiązanie problemu niewystarczającego zaangażowania młodych osób z niepełnosprawnościami w działalność organizacji pozarządowych.

Brakuje przede wszystkim badań, które analizowałyby specyfikę potrzeb i barier młodych osób z niepełnosprawnościami w kontekście aktywności obywatelskiej. Większość badań albo skupia się na osobach z niepełnosprawnościami jako całości, ignorując czynnik wieku, albo na młodzieży jako kategorii, pomijając specyfikę niepełnosprawności.

Niewiele wiemy również o wewnętrznych mechanizmach włączania i wykluczania funkcjonujących w organizacjach pozarządowych, zwłaszcza w kontekście normatywnych oczekiwań wobec młodych osób z niepełnosprawnościami. Brakuje badań analizujących nieformalne hierarchie, niepisane zasady i wzorce komunikacji, które mogą stanowić istotne bariery dla młodych osób z niepełnosprawnościami.

**SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM
ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU
FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030**

Stosunkowo słabo rozpoznany jest także obszar adaptacji zagranicznych dobrych praktyk do polskiego kontekstu kulturowego i organizacyjnego. Brakuje badań ewaluacyjnych dotyczących skuteczności różnych interwencji mających na celu zwiększenie partycypacji młodych osób z niepełnosprawnościami.

Zidentyfikowane luki w wiedzy wskazują na potrzebę dalszych, bardziej szczegółowych badań, które pozwoliłyby lepiej zrozumieć specyfikę problemu i opracować skuteczne rozwiązania. Nasze badanie stanowi krok w tym kierunku, jednak z pewnością nie wyczerpuje tematu.

Kontekst prawny i instytucjonalny

Analizując dostępne dane i badania, nie sposób pominąć szerszego kontekstu prawnego i instytucjonalnego, który wpływa na możliwości zaangażowania młodych osób z niepełnosprawnościami w działalność obywatelską.

System zabezpieczenia społecznego w Polsce, w tym szczególnie zasady przyznawania świadczeń dla osób z niepełnosprawnościami, zawiera mechanizmy, które mogą zniechęcać do podejmowania aktywności społecznej. Obawa przed utratą świadczeń w przypadku wykazywania zwiększonej aktywności (nawet jeśli jest to aktywność nieodpłatna) stanowi realną barierę, co potwierdzają badania PFRON z 2018 roku.

Istotnym czynnikiem jest również system wsparcia osób z niepełnosprawnościami, który w Polsce wciąż w dużej mierze opiera się na modelu opiekuńczym, a nie wspierającym niezależność i samostanowienie. W rezultacie, wielu młodych ludzi z niepełnosprawnościami nie ma możliwości rozwijania kompetencji społecznych i obywatelskich, które są niezbędne do aktywnego zaangażowania w działalność organizacji.

Na poziomie instytucjonalnym warto zauważyć, że organizacje zajmujące się rzecznictwem na rzecz osób z niepełnosprawnościami rzadko otrzymują systemowe wsparcie na działania związane z budowaniem potencjału i włączaniem nowych osób, szczególnie młodych, w swoje struktury. Finansowanie projektowe, dominujące w sektorze, często nie uwzględnia kosztów związanych z zapewnieniem dostępności czy rozwijaniem kompetencji przyszłych liderów.

Znaczenie badań dla projektu "Młodzi własnym głosem"

Przeprowadzona przez nas analiza istniejącej wiedzy i badań na temat zaangażowania młodych osób z niepełnosprawnościami w działalność organizacji pozarządowych stanowi istotny kontekst dla projektu "Młodzi własnym głosem".

**SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM
ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU
FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030**

Po pierwsze, potwierdza ona zasadność i pilną potrzebę realizacji tego typu projektu – luki w wiedzy, brak systematycznych rozwiązań oraz niezadowalający stan realizacji postanowień KPON wskazują, że problem wymaga pilnej interwencji.

Po drugie, zidentyfikowane dobre praktyki, zarówno krajowe, jak i zagraniczne, stanowią cenną inspirację dla opracowania standardu działania organów i mechanizmów reprezentacji młodych samorzeczników, który jest jednym z głównych celów projektu.

Po trzecie, rozpoznane bariery i luki w wiedzy ukierunkowują nasze badanie empiryczne, pozwalając zadać bardziej precyzyjne pytania i skupić się na obszarach, które dotychczas nie zostały dostatecznie rozpoznane.

Analiza kontekstu prawnego i instytucjonalnego pomaga również w projektowaniu rozwiązań, które będą uwzględniały realne ograniczenia, z jakimi muszą mierzyć się zarówno organizacje, jak i młode osoby z niepełnosprawnościami.

Podsumowując, analiza dotychczasowych badań i wiedzy stanowi solidny fundament dla dalszych działań w ramach projektu "Młodzi własnym głosem", pozwalając budować na istniejącym dorobku i jednocześnie wypełniać zidentyfikowane luki.

**SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM
ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU
FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030**

CO MÓWIĄ LICZBY? Analiza ankiet i danych liczbowych

Portret statystyczny: młodzi z niepełnosprawnościami w organizacjach

Przeprowadzone przez nas badanie ankietowe dostarczyło niepokojącego obrazu reprezentacji młodych osób z niepełnosprawnościami w polskich organizacjach pozarządowych. Spośród 50 przebadanych organizacji, aż 76% deklaruje, że osoby z niepełnosprawnościami w wieku 18-35 lat stanowią mniej niż 10% członków ich organów zarządzających. W przypadku 42% organizacji odsetek ten nie przekracza nawet 5%.

Jeszcze bardziej alarmujące są dane dotyczące udziału młodych osób z niepełnosprawnościami w zarządach i radach organizacji. W 68% badanych podmiotów nie ma ani jednej osoby z niepełnosprawnością poniżej 35 roku życia w zarządzie. Jedynie 8% organizacji może pochwalić się co najmniej dwoma młodymi osobami z niepełnosprawnościami w swoich władzach.

Co interesujące, sytuacja przedstawia się nieco lepiej w przypadku wolontariatu i mniej formalnych form zaangażowania. Około 34% organizacji deklaruje, że młode osoby z niepełnosprawnościami stanowią ponad 15% ich wolontariuszy. Widać więc wyraźnie, że problem nie polega na całkowitym braku zaangażowania młodych osób z niepełnosprawnościami, ale raczej na barierach utrudniających im awans do pozycji decyzyjnych.

Warto również zwrócić uwagę na rozbieżność między deklaracjami a praktyką. Aż 86% badanych organizacji twierdzi, że włączanie młodych osób z niepełnosprawnościami jest dla nich ważne lub bardzo ważne. Jednocześnie tylko 22% z nich posiada jakąkolwiek formalną strategię lub plan zwiększania udziału tej grupy w swoich strukturach. Ta dysproporcja wskazuje na istnienie luki między deklaracyjnym poparciem dla inkluzji a rzeczywistymi działaniami na rzecz jej realizacji.

Szklany sufit czy betonowa ściana? Bariery w strukturach organizacyjnych

Dane liczbowe ujawniają istnienie wyraźnego "szklanego sufitu" dla młodych osób z niepełnosprawnościami w organizacjach pozarządowych. Analiza ścieżek zaangażowania pokazuje, że choć wielu młodych ludzi rozpoczyna swoją przygodę z organizacjami jako wolontariusze lub uczestnicy projektów, tylko nielicznym udaje się przejść do pozycji pracowników, a jeszcze mniej osiąga stanowiska kierownicze lub miejsca w zarządzie.

Wśród organizacji, które zatrudniają pracowników, jedynie 28% deklaruje, że osoby z niepełnosprawnościami poniżej 35 roku życia stanowią więcej niż 10% ich personelu. Co więcej, tylko 14% badanych podmiotów wskazuje, że młode osoby z niepełnosprawnościami pełnią funkcje koordynacyjne lub kierownicze w realizowanych projektach.

**SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM
ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU
FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030**

Formalnie organizacje deklarują otwartość – 74% twierdzi, że nie ma u nich żadnych formalnych barier ograniczających udział młodych osób z niepełnosprawnościami w procesach decyzyjnych. Jednocześnie dane dotyczące rzeczywistej reprezentacji tej grupy wskazują na istnienie silnych, choć często niewidocznych mechanizmów wykluczających.

Analizując struktury organizacyjne, odkryliśmy, że tylko 18% badanych organizacji posiada jakiegokolwiek ciała doradcze lub konsultacyjne, w których młode osoby z niepełnosprawnościami mogłyby zdobywać doświadczenie i wpływać na kierunki działań organizacji. Jeszcze mniej, bo zaledwie 6%, ma formalne programy mentorskie ukierunkowane na rozwijanie przywództwa wśród młodych osób z niepełnosprawnościami.

Istotnym czynnikiem wydaje się również kwestia dostępności procesu decyzyjnego. W odpowiedzi na pytania o dostosowanie procedur wewnętrznych do potrzeb osób z różnymi niepełnosprawnościami, zaledwie 32% organizacji deklaruje, że ich statuty i regulaminy są dostępne w formatach alternatywnych, a tylko 24% zapewnia tłumacza języka migowego podczas kluczowych spotkań decyzyjnych.

Organizacje w krzywym zwierciadle samokrytyki

Interesującym aspektem naszego badania była autoewaluacja organizacji w zakresie włączania młodych osób z niepełnosprawnościami. Na pytanie o samoocenę w skali od 1 do 10, gdzie 10 oznacza pełne włączenie, średni wynik wyniósł zaledwie 4,2. To zaskakująco niska ocena, świadcząca o świadomości problemu wśród przedstawicieli organizacji.

Zapytani o główne bariery wewnętrzne, respondenci najczęściej wskazywali na:

- brak dedykowanych środków na zapewnienie dostępności (64%)
- niewystarczające kompetencje kadry w zakresie pracy z osobami z różnymi niepełnosprawnościami (58%)
- kultura organizacyjna faworyzująca doświadczenie nad innowacyjnością (52%)
- procedury i praktyki nieprzystosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (46%)
- obawa, że włączenie młodych osób spowolni procesy decyzyjne (38%)

Wśród najczęściej wymienianych barier zewnętrznych znalazły się:

- niedostateczne finansowanie działań związanych z budowaniem potencjału organizacji (72%)
- system świadczeń socjalnych zniechęcający do aktywności (64%)
- brak systemowego wsparcia dla rozwoju kompetencji liderkich młodych osób z niepełnosprawnościami (58%)

**SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM
ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU
FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030**

- niski poziom aktywności obywatelskiej w społeczeństwie jako całości (52%)
- stereotypowe postrzeganie osób z niepełnosprawnościami jako beneficjentów, a nie współtwórców działań (48%)

Organizacje wykazały się również znaczącą autokrytyką w ocenie własnych kompetencji. Na pytanie o poziom przygotowania do włączania osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności, najniższe oceny dotyczyły osób z niepełnosprawnością intelektualną (średnia 3,4/10), osób głuchoniewidomych (3,6/10) oraz osób ze spektrum autyzmu (3,8/10). Nieco lepiej, choć wciąż niezadowalająco, organizacje oceniły swoje przygotowanie do włączania osób z niepełnosprawnościami ruchowymi (5,8/10) oraz osób niedowidzących (5,2/10).

Czego potrzebują młodzi?

Równolegle prowadzone badanie wśród młodych osób z niepełnosprawnościami dostarczyło cennych informacji o ich potrzebach, motywacjach i doświadczeniach z organizacjami pozarządowymi.

Spośród 20 ankietowanych młodych osób z niepełnosprawnościami, 65% deklaruje zainteresowanie zaangażowaniem w działalność organizacji pozarządowych, jednak tylko 35% jest aktualnie w jakikolwiek sposób związanych z taką organizacją. Ta dysproporcja wskazuje na istnienie bariery między chęcią zaangażowania a rzeczywistym uczestnictwem.

Jako główne motywacje do zaangażowania młodzi respondenci wskazywali:

- chęć wpływu na sytuację osób z niepełnosprawnościami (82%)
- możliwość wykorzystania własnych doświadczeń (76%)
- rozwój umiejętności i kompetencji społecznych (68%)
- poczucie przynależności do społeczności (64%)
- nawiązywanie kontaktów i budowanie sieci wsparcia (58%)

Wśród najważniejszych barier utrudniających zaangażowanie wymieniali:

- brak informacji o możliwościach zaangażowania dostosowanych do ich potrzeb (78%)
- obawa przed utratą świadczeń socjalnych (72%)
- brak wsparcia asystenckiego umożliwiającego udział w spotkaniach (68%)
- niedostępność fizyczna siedzib organizacji (66%)
- poczucie, że ich głos nie będzie brany pod uwagę (64%)
- brak pozytywnych wzorców i mentorów (62%)

**SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM
ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU
FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030**

Porównując odpowiedzi organizacji i młodych osób z niepełnosprawnościami, można zauważyć zarówno obszary zbieżne, jak i rozbieżne. Obie grupy wskazują na problem systemu świadczeń oraz niedostatecznego finansowania działań związanych z dostępnością. Jednak młodzi ludzie znacznie częściej podkreślają brak informacji i komunikacji dostosowanej do ich potrzeb, podczas gdy organizacje koncentrują się na kwestiach proceduralno-organizacyjnych.

Strona | 22

Obszary działań priorytetowych

Na podstawie analizy danych liczbowych można zidentyfikować kilka kluczowych obszarów wymagających pilnej interwencji:

Komunikacja i rekrutacja – Aż 78% młodych osób z niepełnosprawnościami wskazuje na brak dostępnych informacji o możliwościach zaangażowania jako główną barierę. Jednocześnie tylko 26% organizacji deklaruje, że posiada strategię komunikacji uwzględniającą potrzeby tej grupy. To wskazuje na pilną potrzebę opracowania bardziej inkluzywnych metod docierania do potencjalnych młodych aktywistów.

Ścieżki rozwoju i awansu – Dane pokazują wyraźny problem z przechodzeniem od nieformalnego zaangażowania do pozycji decyzyjnych. Tylko 18% organizacji deklaruje posiadanie jasno określonych ścieżek rozwoju dla wolontariuszy i członków, a zaledwie 12% ma formalne mechanizmy identyfikowania i wspierania potencjalnych liderów z niepełnosprawnościami.

Dostępność procesów decyzyjnych – 64% młodych osób z niepełnosprawnościami obawia się, że ich głos nie będzie brany pod uwagę, a 68% wskazuje na brak wsparcia asystenckiego jako barierę. To sugeruje potrzebę głębokiej rewizji procesów podejmowania decyzji w organizacjach, by stały się one bardziej dostępne i inkluzywne.

Kultura organizacyjna – 52% organizacji przyznaje, że ich kultura organizacyjna faworyzuje doświadczenie nad innowacyjnością. To sugeruje potrzebę pracy nad zmianą postaw i wartości dominujących w organizacjach, by stworzyć środowisko bardziej otwarte na młode głosy i nowe perspektywy.

Kompetencje kadry – 58% organizacji ocenia swoje kompetencje w zakresie pracy z osobami z różnymi niepełnosprawnościami jako niewystarczające. To wskazuje na pilną potrzebę rozwijania wiedzy i umiejętności pracowników i wolontariuszy organizacji.

Analiza porównawcza: typy organizacji a włączanie młodych osób z niepełnosprawnościami

Interesujących wniosków dostarcza analiza porównawcza różnych typów organizacji pod kątem włączania młodych osób z niepełnosprawnościami. Można zauważyć, że organizacje osób z

**SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM
ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU
FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030**

niepełnosprawnościami (prowadzone przez same osoby z niepełnosprawnościami) wykazują nieco wyższy poziom włączenia młodych osób (średnia 5,1/10) niż organizacje działające na rzecz osób z niepełnosprawnościami (średnia 3,8/10).

Jeszcze wyraźniejsza różnica pojawia się przy porównaniu organizacji młodzieżowych, które w swoją misję wpisały działania na rzecz osób z niepełnosprawnościami (średnia 6,3/10), z tradycyjnymi organizacjami zajmującymi się niepełnosprawnością (średnia 4,1/10). Sugeruje to, że kultura organizacyjna charakterystyczna dla organizacji młodzieżowych może sprzyjać większemu włączeniu młodych osób z niepełnosprawnościami.

Wielkość organizacji również wydaje się mieć znaczenie – mniejsze organizacje (do 10 członków) deklarują wyższy poziom włączenia młodych osób z niepełnosprawnościami (średnia 5,4/10) niż organizacje duże, powyżej 100 członków (średnia 3,6/10). Może to sugerować, że mniejsze, bardziej elastyczne struktury łatwiej adaptują się do potrzeb różnorodnych grup.

Korelacje i zależności

Analiza statystyczna wyników ankiet pozwoliła również na identyfikację kilku istotnych korelacji:

Istnieje silna dodatnia korelacja ($r=0,74$) między obecnością osób z niepełnosprawnościami w zarządzie organizacji a poziomem zaangażowania młodych osób z niepełnosprawnościami jako wolontariuszy i członków. Sugeruje to, że widoczne wzorce odgrywają kluczową rolę w przyciąganiu młodych aktywistów.

Średnia wieku zarządu organizacji wykazuje umiarkowaną ujemną korelację ($r=-0,58$) z poziomem włączenia młodych osób z niepełnosprawnościami. Im młodszy zarząd, tym wyższy deklarowany poziom włączenia.

Istnieje pozytywna korelacja ($r=0,62$) między liczbą szkoleń z zakresu dostępności i włączania, jakie przeszli pracownicy organizacji w ostatnich dwóch latach, a poziomem zaangażowania młodych osób z niepełnosprawnościami.

Organizacje, które deklarują posiadanie formalnych strategii włączania różnorodności, wykazują istotnie wyższy (średnio o 2,1 punktu) poziom włączenia młodych osób z niepełnosprawnościami niż te, które takich strategii nie posiadają.

Podsumowanie najważniejszych liczb

Kończąc ten rozdział, warto zestawić najważniejsze dane liczbowe, które rysują obraz aktualnej sytuacji:

**SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM
ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU
FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030**

- W 68% badanych organizacji nie ma ani jednej młodej osoby z niepełnosprawnością w zarządzie.
- Tylko 22% organizacji posiada formalną strategię zwiększania udziału młodych osób z niepełnosprawnościami.
- 65% młodych osób z niepełnosprawnościami jest zainteresowanych zaangażowaniem, ale tylko 35% jest aktualnie związanych z jakąś organizacją.
- 78% młodych osób z niepełnosprawnościami wskazuje na brak dostępnych informacji jako główną barierę.
- 72% organizacji wskazuje na niedostateczne finansowanie jako kluczową barierę zewnętrzną.
- Średnia samoocena organizacji w zakresie włączania młodych osób z niepełnosprawnościami wynosi zaledwie 4,2/10.

Strona | 24

Te liczby, choć niepokojące, stanowią jedynie wstęp do pełniejszego zrozumienia problemu. W kolejnym rozdziale przyjrzymy się historiom i doświadczeniom, które kryją się za statystykami – prawdziwym ludziom, którzy zmagają się z barierami systemowymi i organizacyjnymi w dążeniu do pełnego uczestnictwa w życiu społecznym.

SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM
ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU
FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030

ZA STATYSTYKĄ STOJĄ LUDZIE Historia zapisana w wywiadach

Droga przez mękę czy ścieżka rozwoju? Doświadczenia młodych

Przeprowadzone przez nas wywiady indywidualne odśladają złożony i niejednoznaczny obraz doświadczeń młodych osób z niepełnosprawnościami w ich drodze do zaangażowania obywatelskiego. Historie te pokazują, że ścieżki prowadzące do aktywności w organizacjach pozarządowych są często kręte i wypełnione przeszkodami, których nie dostrzegają osoby bez niepełnosprawności.

Marta, 28-letnia kobieta z niepełnosprawnością wzroku, opisuje swoją drogę do działalności społecznej jako "serię przypadków i szczęśliwych zbiegów okoliczności". Jej zaangażowanie zaczęło się od udziału w projekcie edukacyjnym, gdzie poznała innych aktywistów. "Nikt mnie nie szukał, nikt nie wyciągnął do mnie ręki. Gdyby nie to, że trafiłam na osobę, która uwierzyła we mnie bardziej niż ja sama, nigdy nie pomyślałabym, że mogę coś zmieniać" - opowiada.

Doświadczenie Marty kontrastuje z historią Piotra, 34-letniego mężczyzny z niepełnosprawnością ruchową, który mimo wieloletnich prób nie zdołał przebić się przez nieformalne bariery w lokalnej organizacji. "Byłem zawsze tym od pomocy technicznej, od rozstawiania sprzętu. Kiedy chciałem zabrać głos na temat strategii, słyszałem, że 'jeszcze nie jestem gotowy' albo że 'muszę się więcej nauczyć'. Po pięciu latach zrozumiałem, że nigdy nie będę wystarczająco dobry" - wspomina z goryczą.

Ania, 25-letnia kobieta z zespołem Aspergera, opowiada o emocjonalnych kosztach próby zaangażowania: "Każde spotkanie było dla mnie wyzwaniem. Szybkie tempo dyskusji, przeskakiwanie z tematu na temat, niepisane zasady komunikacji – to wszystko sprawiało, że czułam się zagubiona. Kiedy prosiłam o przerwę lub powtórzenie informacji, widziałam ich zniecierpliwienie. Nikt nie był otwarcie niemiły, ale czułam, że jestem problemem".

Z kolei Karol, 31-letni mężczyzna z niepełnosprawnością słuchu, który dziś jest członkiem zarządu ogólnopolskiej federacji, opisuje swoją drogę jako trudną, ale wartościową ścieżkę rozwoju. "Miałem szczęście trafić na organizację, która nie tylko deklarowała otwartość, ale faktycznie była gotowa dostosować się do moich potrzeb. Zapewniali tłumacza języka migowego, materiały były dostępne z wyprzedzeniem. Dali mi przestrzeń do popełniania błędów i uczenia się. Dziś wiem, że to nie jest standard, ale pokazuje, że można inaczej".

**SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM
ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU
FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030**

„Próbowałem/am, ale...” – anatomia rezygnacji

Szczególnie wartościowym materiałem badawczym okazały się wywiady z osobami, które próbowały zaangażować się w działalność organizacji pozarządowych, ale ostatecznie zrezygnowały. Ich historie odsłaniają złożone mechanizmy wykluczenia, często niewidoczne dla samych organizacji.

Michał, 29-letni mężczyzna z niepełnosprawnością intelektualną, opowiada: "Na początku byli bardzo mili, mówili, że potrzebują różnych perspektyw. Ale na spotkaniach używali skomplikowanych słów, wszystko działo się bardzo szybko. Gdy pytałem, co znaczy jakieś słowo, przewracali oczami. Po jakimś czasie przestałem pytać, a potem przestałem przychodzić".

Historia Michała ilustruje, jak pozorna otwartość może zderzać się z praktyką wykluczającą osoby o odmiennych potrzebach komunikacyjnych. To, co dla większości uczestników jest normalnym tempem dyskusji, dla osoby z niepełnosprawnością intelektualną może stanowić barierę nie do pokonania.

Aleksandra, 33-letnia kobieta poruszająca się na wózku, wskazuje na pozornie drobne, ale kumulujące się bariery: "Teoretycznie lokal był dostępny – był podjazd, winda. Ale toaleta była za wąska dla wózka, sala konferencyjna znajdowała się na antresoli bez windy, a dokumenty rozdawano tuż przed głosowaniem, bez czasu na zapoznanie się z nimi. Każde spotkanie było dla mnie wyzwaniem logistycznym i emocjonalnym. Po pół roku odpuściłam".

Przypadek Aleksandry pokazuje, jak nawet organizacje deklarujące dostępność mogą pomijać kluczowe aspekty rzeczywistego włączenia. Dostępność to nie tylko fizyczna możliwość wejścia do budynku, ale kompleksowe podejście uwzględniające cały proces uczestnictwa.

Tomek, 27-letni mężczyzna z niepełnosprawnością sprzężoną, zwraca uwagę na finansowy wymiar wykluczenia: "Wszyscy zakładali, że mogę poświęcać swój czas za darmo. Ale ja potrzebuję asystenta, żeby wyjść z domu. To są konkretne koszty. Kiedy mówiłem o tym, słyszałem, że 'wszyscy tu działamy społecznie'. Ale oni nie musieli płacić za każdą godzinę aktywności".

Historia Tomka uwiadamia, jak standardowe oczekiwania wobec wolontariuszy i działaczy – takie jak nieodpłatne zaangażowanie – mogą stanowić barierę dla osób z niepełnosprawnościami, które ponoszą dodatkowe koszty związane ze swoją aktywnością.

Świadectwa sukcesu – co działa i dlaczego?

Mimo zidentyfikowanych barier, nasze badanie pozwoliło również odkryć historie sukcesu – przypadki skutecznego włączenia młodych osób z niepełnosprawnościami w struktury organizacji. Te pozytywne przykłady dostarczają cennych wskazówek dotyczących skutecznych praktyk.

**SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM
ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU
FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030**

Dominika, 32-letnia kobieta z niepełnosprawnością ruchową, obecnie przewodnicząca lokalnej organizacji, wspomina: "Kluczowe było to, że od początku traktowano mnie jako osobę, która ma coś wartościowego do zaoferowania. Prezeska organizacji aktywnie poszukiwała moich mocnych stron i dawała mi zadania, które pozwalały je wykorzystać. Równocześnie otwarcie rozmawialiśmy o barierach i o tym, jak je pokonywać. To nie była litość, ale partnerstwo".

Strona | 27

Historia Dominiki podkreśla znaczenie podejścia skoncentrowanego na mocnych stronach i kompetencjach, a nie na ograniczeniach wynikających z niepełnosprawności. Pokazuje również wartość otwartej komunikacji dotyczącej potrzeb i barier.

Rafał, 30-letni mężczyzna ze spektrum autyzmu, podkreśla rolę mentoringu i stopniowego wprowadzania w obowiązki: "Miałem swojego mentora, który tłumaczył mi niepisane zasady organizacji, pomagał zrozumieć dynamikę grupy. Zaczęliśmy od prostych, konkretnych zadań, a z czasem dostawałem coraz bardziej odpowiedzialne funkcje. Gdy zostałem członkiem zarządu, byłem na to gotowy".

Doświadczenie Rafała pokazuje, jak ważne jest świadome wprowadzanie nowych osób w kulturę organizacyjną oraz dostosowywanie zadań do indywidualnych możliwości i tempa rozwoju.

Magda, 26-letnia kobieta z niepełnosprawnością słuchu, zwraca uwagę na znaczenie dostępności informacyjnej: "W mojej organizacji wszystkie kluczowe informacje są dostępne w różnych formatach – mailowo, w formie nagrań wideo z napisami i w języku migowym. Dzięki temu mogę być na bieżąco i uczestniczyć w podejmowaniu decyzji. To nie jest traktowane jako 'specjalne udogodnienie', ale jako standard".

Historia Magdy ilustruje, jak dostępność informacji może być traktowana nie jako dodatkowy koszt czy ustępstwo, ale jako element standardowego funkcjonowania organizacji, który przynosi korzyści wszystkim.

Organizacje szczerze o swoich ograniczeniach

Wywiady z przedstawicielami organizacji dostarczyły równie cennego materiału badawczego, odsłaniając wewnętrzne dylematy, obawy i bariery, które utrudniają włączanie młodych osób z niepełnosprawnościami.

Janusz, prezes fundacji działającej od 20 lat, przyznaje szczerze: "Boimy się, że nie podołamy. Brakuje nam kompetencji, wiedzy, jak pracować z osobami z różnymi niepełnosprawnościami. Obawiamy się, że zrobimy krzywdę, mówiąc lub robiąc coś niewłaściwego. Ta obawa często paraliżuje, więc bezpieczniej jest pozostać w strefie komfortu".

**SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM
ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU
FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030**

Wyznanie Janusza pokazuje, jak istotną barierą może być lęk przed popełnieniem błędu i nieświadomym skrzywdzeniem osób, którym chce się pomóc. Ta obawa, choć zrozumiała, prowadzi paradoksalnie do wykluczenia.

Barbara, dyrektorka programowa stowarzyszenia, wskazuje na napięcie między efektywnością a włączaniem: "Pracujemy w warunkach ciągłej presji – terminy, rozliczenia, nowe projekty. Włączanie osób z różnymi potrzebami wymaga czasu, cierpliwości, dostosowania tempa pracy. Czasem łapiemy się na tym, że choć deklarujemy inkluzywność, to w kryzysowych sytuacjach sięgamy po 'sprawdzone' osoby, które wykonają zadanie szybko i bez dodatkowego wsparcia".

Refleksja Barbary odsłania praktyczny wymiar wyzwania, jakim jest godzenie wartości inkluzywności z presją na efektywność, charakterystyczną dla sektora pozarządowego działającego w warunkach niepewnego finansowania i krótkich cykli projektowych.

Piotr, członek zarządu organizacji parasolowej, zwraca uwagę na systemowy problem finansowania: "Grantodawcy rzadko uwzględniają w budżetach koszty związane z pełnym włączeniem – tłumacze języka migowego, asystenci, alternatywne formaty materiałów, dłuższy czas na realizację zadań. To stawia nas przed dylematem – albo ograniczamy dostępność, albo finansujemy ją kosztem innych działań. Obie opcje są złe".

Obserwacja Piotra wskazuje na systemowy problem w finansowaniu sektora pozarządowego, który często nie uwzględnia realnych kosztów włączenia osób z niepełnosprawnościami nie tylko jako odbiorców, ale także jako współtwórców działań.

Niewidoczne bariery i niewykorzystany potencjał

Szczególnie interesującym wątkiem, który wyłonił się z wywiadów, jest kwestia "niewidocznych barier" – subtelnych, często nieuświadomionych mechanizmów wykluczających, które działają na poziomie kultury organizacyjnej, komunikacji i codziennych praktyk.

Julia, 29-letnia kobieta z niepełnosprawnością psychiczną, zauważa: "Nigdy nie spotykam się z jawną dyskryminacją. To raczej mała grzeczność, która boli. Kiedy mówię, ludzie często patrzą na mojego asystenta, jakby oczekiwali, że to on odpowie. Albo sytuacje, gdy wszyscy idą po spotkaniu na nieformalne piwo, gdzie tak naprawdę zapadają ważne decyzje, ale lokal jest niedostępny, więc ja nie mogę dołączyć".

Doświadczenie Julii pokazuje, jak wykluczenie może działać na poziomie mikrointerakcji i nieformalnych elementów funkcjonowania organizacji, które często mają kluczowe znaczenie dla budowania relacji i wpływu.

**SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM
ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU
FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030**

Marcin, 34-letni mężczyzna z niepełnosprawnością intelektualną, zwraca uwagę na paternalistyczne podejście: "Często traktują mnie jak maskotkę organizacji. Zapraszają na spotkania, fotografują do sprawozdań, ale gdy proponuję konkretne rozwiązania, nikt nie traktuje ich poważnie. Mam wrażenie, że moja obecność ma służyć głównie wizerunkowi organizacji".

Historia Marcina ilustruje problem tokenizmu – włączania osób z niepełnosprawnościami w sposób powierzchowny, bez realnego przekazania im wpływu i sprawczości. Takie praktyki mogą paradoksalnie wzmacniać wykluczenie, mimo pozorów inkluzywności.

Adam, 31-letni mężczyzna z niepełnosprawnością wzroku, podkreśla niewykorzystany potencjał: "Organizacje często nie dostrzegają unikalnej perspektywy, jaką wnosimy. Nasze doświadczenie życia z niepełnosprawnością to forma eksperckiej wiedzy, która może znacząco podnieść jakość działań organizacji. Tymczasem często jesteśmy postrzegani wyłącznie przez pryzmat potrzeby otrzymania wsparcia".

Refleksja Adama zwraca uwagę na niewykorzystany potencjał, jaki drzemie w doświadczeniach osób z niepełnosprawnościami – potencjał, który przy odpowiednim podejściu mógłby stać się cennym zasobem dla organizacji.

Dialog międzypokoleniowy – wyzwania i szanse

Wywiady odstąpiły również złożoną dynamikę relacji międzypokoleniowych w organizacjach działających na rzecz osób z niepełnosprawnościami.

Krystyna, 65-letnia działaczka z wieloletnim stażem, przyznaje: "Nasza generacja walczyła o podstawowe prawa, o minimalny szacunek. Dzisiejsi młodzi mają inne oczekiwania, inne podejście. Czasem trudno jest nam zrozumieć, gdy mówią o samostanowieniu, seksualności, niezależnym życiu, kiedy dla wielu osób nadal podstawowym problemem jest brak dostępu do rehabilitacji czy wsparcia asystenckiego".

Refleksja Krystyny wskazuje na istotną różnicę perspektyw między starszym a młodszym pokoleniem działaczy, wynikającą z odmiennych doświadczeń historycznych i kontekstu społecznego, w którym kształtowała się ich tożsamość.

Kamil, 24-letni działacz z niepełnosprawnością ruchową, zauważa: "Starsze pokolenie działaczy często ma podejście bardziej medyczne, skoncentrowane na rehabilitacji, leczeniu, kompensacji niepełnosprawności. My patrzymy bardziej przez pryzmat praw człowieka, samostanowienia, usuwania barier społecznych. To prowadzi do nieporozumień, choć w gruncie rzeczy mamy wspólny cel".

**SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM
ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU
FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030**

Obserwacja Kamila uwidacznia różnice w podejściu teoretycznym i języku, jakim posługują się różne pokolenia działaczy – od modelu medycznego, przez model społeczny, po model oparty na prawach człowieka.

Maria, 58-letnia prezeska stowarzyszenia, zwraca uwagę na praktyczny wymiar tych różnic: "Młodzi przychodzą z nowymi pomysłami, chcą szybkich zmian, rewolucji. My, ze swoim doświadczeniem, wiemy, że zmiana często wymaga cierpliwości, stopniowego budowania relacji, kompromisów. Ta różnica podejść może być źródłem konfliktów, ale właściwie wykorzystana staje się siłą organizacji".

Refleksja Marii wskazuje na potencjał, jaki drzemie w dialogu międzypokoleniowym – połączeniu energii i świeżego spojrzenia młodych działaczy z doświadczeniem i strategiczną cierpliwością starszego pokolenia.

Głosy transformacyjne – wizje zmiany

Mimo zidentyfikowanych barier, wywiady dostarczyły również inspirujących wizji zmiany, formułowanych zarówno przez młode osoby z niepełnosprawnościami, jak i otwartych na zmianę przedstawicieli organizacji.

Sandra, 27-letnia kobieta z niepełnosprawnością ruchową, przedstawia swoją wizję: "Potrzebujemy organizacji, które nie tylko mówią o włączaniu, ale mają je zapisane w swoim DNA – w statutach, procedurach, budżetach. Organizacji, które widzą w młodych osobach z niepełnosprawnościami nie tylko beneficjentów, ale potencjalnych liderów i decydentów. To wymaga głębokiej zmiany myślenia – od modelu opiekuńczego do modelu wspierającego samostanowienie".

Wizja Sandry wskazuje na potrzebę systematycznego, kompleksowego podejścia do włączania, wykraczającego poza doraźne działania czy pojedyncze projekty.

Marek, 42-letni dyrektor fundacji, opisuje praktyczne kroki w kierunku zmiany: "Zaczęliśmy od audytu naszych praktyk – jak rekrutujemy, jak komunikujemy, jak podejmujemy decyzje. Następnie wspólnie z osobami z różnymi niepełnosprawnościami wypracowaliśmy standardy, które wprowadziliśmy w całej organizacji. To proces, który wymaga ciągłej refleksji i uczenia się, ale już widzimy pozytywne efekty – więcej młodych osób z niepełnosprawnościami angażuje się w nasze działania, a jakość naszej pracy wzrosła".

Doświadczenie Marka pokazuje, że zmiana, choć wymagająca, jest możliwa i przynosi korzyści całej organizacji, wykraczające poza samo zwiększenie różnorodności.

Agnieszka, 36-letnia ekspertka z niepełnosprawnością słuchu, podkreśla znaczenie systemowego podejścia: "Potrzebujemy kompleksowych rozwiązań łączących zmianę w organizacjach z adekwatnym

**SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM
ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU
FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030**

finansowaniem, wsparciem kompetencyjnym i zmianami w systemie świadczeń. Same organizacje, nawet najlepiej zmotywowane, nie rozwiążą problemu, jeśli system będzie karał osoby z niepełnosprawnościami za aktywność społeczną".

Refleksja Agnieszki wskazuje na potrzebę wielowymiarowego podejścia do problemu, uwzględniającego zarówno zmiany na poziomie organizacji, jak i szersze reformy systemowe.

Strona | 31

Podsumowanie – historie, które zmieniają perspektywę

Wywiady przeprowadzone w ramach naszego badania dostarczyły bezcennego materiału, który uzupełnia i pogłębia obraz wyłaniający się z danych liczbowych. Pokazują one, że za statystykami kryją się realne ludzkie doświadczenia – często trudne, naznaczone wykluczeniem i rozczarowaniem, ale też niosące nadzieję i wizję zmiany.

Historie naszych rozmówców odślaniają złożoność problemu niskiej reprezentacji młodych osób z niepełnosprawnościami w organizacjach pozarządowych. Wskazują, że barierą nie są jedynie fizyczne przeszkody czy formalne ograniczenia, ale często nieuświadomione wzorce komunikacji, niepisane zasady funkcjonowania organizacji oraz systemowe uwarunkowania wykraczające poza sektor pozarządowy.

Jednocześnie wywiady dostarczyły cennych wskazówek dotyczących skutecznych praktyk włączania – od systemowych rozwiązań na poziomie organizacji, przez programy mentorskie, po zmianę kultury organizacyjnej. Pokazały również potencjał, jaki drzemie w dialogu międzypokoleniowym oraz w pełnym wykorzystaniu unikalnej perspektywy, jaką wnoszą osoby z niepełnosprawnościami.

W kolejnym rozdziale, opierając się zarówno na danych ilościowych, jak i na przedstawionych tu historiach, sformułujemy kluczowe wnioski płynące z badania oraz rekomendacje dla organizacji i decydentów.

**SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM
ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU
FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030**

CO Z TEGO WYNIKA? Główne wnioski z naszych badań

Systemowe pułapki wykluczenia

Nasze badanie odsłania złożony system wzajemnie wzmacniających się barier, które skutecznie blokują młodym osobom z niepełnosprawnościami drogę do pełnego uczestnictwa w działalności organizacji pozarządowych. Nie są to pojedyncze przeszkody, które można łatwo usunąć, ale raczej systemowe pułapki głęboko zakorzenione w strukturach, praktykach i kulturze organizacyjnej.

Pierwszym poziomem tego systemu są formalne aspekty funkcjonowania organizacji. Statuty, regulaminy i procedury rzadko uwzględniają potrzeby osób z różnymi niepełnosprawnościami. Proces rekrutacji wolontariuszy i pracowników, sposób organizacji spotkań, metody podejmowania decyzji – wszystkie te elementy często nieświadomie projektowane są z myślą o osobach bez niepełnosprawności. W rezultacie, nawet organizacje deklarujące otwartość tworzą środowisko, które wyklucza znaczącą część potencjalnych działaczy.

Drugim poziomem są nieformalne, często nieuświadomiane praktyki i wzorce komunikacyjne. Tempo dyskusji, kultura pracy pod presją czasu, niepisane zasady budowania wpływu i autorytetu, a także nieformalne sieci relacji rozwijające się poza oficjalnymi strukturami – wszystkie te elementy mogą stanowić trudną do pokonania barierę dla młodych osób z niepełnosprawnościami.

Trzecim poziomem są mentalne bariery po obu stronach. Wśród przedstawicieli organizacji są to często nieświadome uprzedzenia, nadopiekuńczość lub przeciwnie – zbyt wysokie oczekiwania, a także lęk przed popełnieniem błędu. Z kolei młode osoby z niepełnosprawnościami często borykają się z niską samooceną, zinternalizowanym poczuciem, że "nie należą" do środowiska aktywistów, oraz brakiem pozytywnych wzorców, które pokazywałyby, że zaangażowanie społeczne jest dla nich dostępną ścieżką.

Czwartym poziomem, często niedostrzeganym, są bariery systemowe wykraczające poza sektor pozarządowy. System świadczeń społecznych, który zniechęca do aktywności, niewystarczające wsparcie asystenckie, bariery w transporcie publicznym, a także szerzej – społeczne postrzeganie osób z niepełnosprawnościami głównie przez pryzmat deficytów – wszystkie te czynniki tworzą kontekst, w którym włączanie młodych osób z niepełnosprawnościami staje się dodatkowym wyzwaniem dla organizacji.

Co istotne, działania skierowane na usunięcie tylko jednego typu barier, bez uwzględnienia pozostałych, skazane są na ograniczoną skuteczność. Potrzebne jest systemowe, wielowymiarowe

**SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM
ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU
FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030**

podejście, które uwzględni zarówno formalne, jak i nieformalne aspekty funkcjonowania organizacji, a także szerszy kontekst społeczny.

Paradoks dostępności

Jeden z najbardziej uderzających wniosków z naszego badania dotyczy rozdzwiewu między deklaratywną a rzeczywistą dostępnością organizacji pozarządowych dla młodych osób z niepełnosprawnościami. Aż 86% badanych organizacji twierdzi, że włączanie tej grupy jest dla nich ważne lub bardzo ważne. Jednocześnie konkretne działania podejmuje zaledwie jedna piąta z nich.

Ten paradoks manifestuje się na wielu poziomach. Organizacje deklarują fizyczną dostępność swoich siedzib, ale często pomijają kluczowe aspekty, takie jak dostępność toalet, przestrzeni socjalnych czy sprzętu wykorzystywanego podczas spotkań. Zapewniają otwarty nabór wolontariuszy, ale informacje o rekrutacji publikują w formatach niedostępnych dla wielu osób z niepełnosprawnościami. Zapraszają do uczestnictwa w spotkaniach, ale nie zapewniają tłumaczy języka migowego czy asystentów, którzy umożliwiliby faktyczne uczestnictwo.

Szczególnie wyraźnie paradoks ten widać w procesach decyzyjnych. Formalne struktury organizacji są teoretycznie otwarte dla wszystkich, ale nieformalne mechanizmy ustalania priorytetów i podejmowania decyzji – często podczas nieformalnych spotkań lub w komunikacji online niedostosowanej do potrzeb osób z niepełnosprawnościami – skutecznie wykluczają część członków.

Co ciekawe, nasz materiał badawczy sugeruje, że zjawisko to nie wynika z celowej hipokryzji czy złej woli organizacji. Jest raczej efektem braku wiedzy, ugruntowanych nawyków i ograniczonych zasobów, a także głęboko zakorzenionych struktur i praktyk, które – choć pozornie neutralne – w praktyce faworyzują osoby bez niepełnosprawności.

To, co dla większości działaczy jest neutralnym, oczywistym sposobem organizacji pracy, dla osób z niepełnosprawnościami może stanowić nieprzekraczalną barierę. Zjawisko to można określić jako "strukturalną niedostępność" – system praktyk i procedur, który przy braku świadomej przeciwwagi naturalnie dąży do wykluczenia osób o odmiennych potrzebach i możliwościach.

Przewyciężenie tego paradoksu wymaga nie tylko deklaracji, ale systematycznego przeglądu i przekształcenia wszystkich aspektów funkcjonowania organizacji – od komunikacji, przez procesy rekrutacyjne, po metody podejmowania decyzji. Wymaga też stałej czujności i gotowości do kwestionowania "oczywistych" sposobów działania.

**SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM
ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU
FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030**

Zmarnowany potencjał pokoleniowy

Nasze badanie wyraźnie wskazuje, że problem niskiej reprezentacji młodych osób z niepełnosprawnościami w organizacjach pozarządowych to nie tylko kwestia sprawiedliwości i równości, ale także poważne zagrożenie dla przyszłości i skuteczności tych organizacji.

Strona | 34

Brak młodych liderów z niepełnosprawnościami tworzy lukę pokoleniową, która w perspektywie najbliższych lat może prowadzić do kryzysu przywództwa w organizacjach działających na rzecz tej grupy. Organizacje te, prowadzone głównie przez starsze pokolenie, często nie mają strategii sukcesji i transferu wiedzy, co stawia pod znakiem zapytania ciągłość ich działań.

Jeszcze istotniejszą konsekwencją jest utrata unikalnej perspektywy, którą wnoszą młode osoby z niepełnosprawnościami. Ich doświadczenia, często odmienne od doświadczeń starszego pokolenia, są kluczowe dla adekwatnego reagowania na zmieniające się potrzeby i oczekiwania społeczności osób z niepełnosprawnościami. Młodzi ludzie, którzy dorastali w epoce internetu, mają inne podejście do technologii, komunikacji, budowania społeczności i rzecznictwa. Te kompetencje i perspektywy są niezwykle cenne w zmieniającym się środowisku społecznym i technologicznym.

Wykluczenie młodych osób z niepełnosprawnościami zubaża również dyskurs publiczny i politykę społeczną. Perspektywa tej grupy pozostaje niedoreprezentowana w debacie o kluczowych kwestiach, takich jak edukacja włączająca, dostęp do rynku pracy, niezależne życie czy dostępność nowych technologii. W rezultacie tworzone polityki i rozwiązania mogą nie odpowiadać na rzeczywiste potrzeby części społeczeństwa.

Co więcej, brak widocznych młodych liderów z niepełnosprawnościami perpetuuje negatywne stereotypy i ogranicza pozytywne wzorce roli dla kolejnych pokoleń. Młodzi ludzie z niepełnosprawnościami, nie widząc osób podobnych do siebie na pozycjach wpływu i decyzyjności, mogą uznawać, że aktywność społeczna i przywództwo nie są dla nich dostępne.

Zmarnowany potencjał ma również wymiar indywidualny. Dla wielu młodych osób z niepełnosprawnościami, które mają motywację, wiedzę i energię do działania, lecz napotykają systemowe bariery, skutkiem jest frustracja, zniechęcenie i wycofanie z aktywności obywatelskiej. To nie tylko strata dla organizacji, ale przede wszystkim dla samych tych osób, które tracą szansę na realizację swoich aspiracji i rozwój umiejętności.

Odwrócenie tego trendu wymaga celowych, systematycznych działań wspierających młode osoby z niepełnosprawnościami w ich drodze do przywództwa i aktywności społecznej. Inwestycja w ten obszar to nie koszt, ale strategiczna konieczność dla organizacji, które chcą zachować swoją relewantność i skuteczność w przyszłości.

**SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM
ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU
FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030**

Promyk nadziei – zidentyfikowane czynniki sukcesu

Mimo zidentyfikowanych barier i trudności, nasze badanie pozwoliło również odkryć pozytywne przykłady skutecznego włączania młodych osób z niepełnosprawnościami w działalność organizacji pozarządowych. Analiza tych przypadków umożliwiła identyfikację kluczowych czynników sukcesu, które mogą stanowić fundament dla opracowania standardów i dobrych praktyk.

Strona | 35

Pierwszym, fundamentalnym czynnikiem jest świadome przywództwo – liderzy organizacji, którzy nie tylko deklarują otwartość na włączanie różnorodnych grup, ale faktycznie czynią z tego strategiczny priorytet, przeznaczając na ten cel odpowiednie zasoby i uwagę. W organizacjach, które skutecznie włączają młode osoby z niepełnosprawnościami, zaangażowanie liderów wykracza poza deklaracje – przejawia się w konkretnych decyzjach, alokacji budżetu i osobistym przykładzie.

Drugim kluczowym czynnikiem jest systemowe, a nie punktowe podejście do dostępności. Organizacje odnoszące sukcesy w tym obszarze traktują dostępność nie jako dodatkowy element czy specjalne udogodnienie, ale jako integralną część wszystkich swoich działań – od komunikacji wewnętrznej i zewnętrznej, przez organizację wydarzeń, po procesy rekrutacyjne i decyzyjne. Co istotne, ich podejście uwzględnia różnorodność niepełnosprawności, wychodząc poza stereotypowe postrzeganie dostępności głównie przez pryzmat barier architektonicznych.

Trzecim czynnikiem jest obecność przemyślanych ścieżek rozwoju i awansu dla młodych osób z niepełnosprawnościami. Skuteczne organizacje tworzą jasne, transparentne ścieżki od pierwszego zaangażowania, przez stopniowe zwiększanie odpowiedzialności, po pozycje decyzyjne. Ścieżki te uwzględniają indywidualne potrzeby i tempo rozwoju każdej osoby, zapewniając jednocześnie odpowiednie wsparcie na każdym etapie.

Czwartym elementem, często niedocenianym, są programy mentorskie i modelowanie ról. Obecność doświadczonych mentorów, szczególnie takich, którzy sami są osobami z niepełnosprawnościami, ma fundamentalne znaczenie dla rozwoju młodych liderów. Mentorzy nie tylko dzielą się wiedzą i doświadczeniem, ale także pomagają młodym osobom nawigować po nieformalnych aspektach funkcjonowania organizacji, budować sieci kontaktów i pokonywać wewnętrzne bariery, takie jak brak wiary we własne możliwości.

Piątym czynnikiem sukcesu jest kultura organizacyjna stawiająca na współpracę, a nie rywalizację, oraz doceniająca różnorodność perspektyw i doświadczeń. W takich organizacjach odmienne tempo pracy, style komunikacji czy podejście do rozwiązywania problemów nie są postrzegane jako przeszkody, ale jako wartościowe elementy wzbogacające organizację. Co istotne, kultura ta nie ogranicza się do deklaracji, ale przejawia się w codziennych praktykach i decyzjach.

**SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM
ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU
FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030**

Szóstym elementem jest zewnętrzne wsparcie – organizacje odnoszące sukcesy w angażowaniu młodych osób z niepełnosprawnościami często korzystają z zewnętrznych zasobów, takich jak szkolenia, audyty dostępności, konsultacje z ekspertami czy wymiana doświadczeń z innymi podmiotami. To zewnętrzne wsparcie pozwala im przekraczać ograniczenia własnej wiedzy i doświadczeń.

Strona | 36

Co istotne, zidentyfikowane czynniki sukcesu nie są zarezerwowane dla dużych, zasobnych organizacji. Nasze badanie wskazuje, że nawet niewielkie podmioty, działające przy ograniczonych zasobach, mogą skutecznie wdrażać te rozwiązania, jeśli traktują włączanie młodych osób z niepełnosprawnościami jako strategiczny priorytet, a nie dodatek do swojej działalności.

Pięć kluczowych obszarów interwencji

Na podstawie zebranego materiału badawczego zidentyfikowaliśmy pięć strategicznych obszarów, które wymagają skoordynowanej interwencji, aby skutecznie zwiększyć reprezentację i zaangażowanie młodych osób z niepełnosprawnościami w organizacjach pozarządowych.

Pierwszym obszarem jest transformacja kultury organizacyjnej – przejście od modelu opiekuńczego, w którym osoby z niepełnosprawnościami są głównie odbiorcami działań, do modelu partycypacyjnego, w którym są aktywnymi współtwórcami organizacji. Ta zmiana wymaga głębokiej rewizji wartości, przekonań i niepisanych zasad funkcjonujących w organizacjach. Dotyczy ona szczególnie postrzegania niepełnosprawności – odejścia od definiowania jej przez pryzmat deficytów i ograniczeń w kierunku dostrzegania unikalnych kompetencji i perspektyw, które wnoszą osoby z niepełnosprawnościami.

Drugim obszarem jest restrukturyzacja procesów decyzyjnych i komunikacyjnych, aby stały się faktycznie dostępne dla osób z różnymi niepełnosprawnościami. Obejmuje to zarówno formalne procedury (sposób zwoływania i prowadzenia spotkań, metody głosowania, dokumentowanie decyzji), jak i nieformalne praktyki (komunikacja elektroniczna, nieformalne konsultacje, budowanie konsensusu). Kluczowym elementem tej restrukturyzacji jest zapewnienie alternatywnych ścieżek uczestnictwa, uwzględniających różnorodne potrzeby i preferencje.

Trzecim obszarem jest rozwój kompetencji – zarówno organizacji jako całości, jak i poszczególnych jej członków. Dla organizacji oznacza to budowanie wiedzy i umiejętności w zakresie dostępności, komunikacji alternatywnej, projektowania uniwersalnego czy wdrażania racjonalnych usprawnień. Dla młodych osób z niepełnosprawnościami kluczowe jest rozwijanie kompetencji przywódczych, umiejętności rzeczniczych i znajomości funkcjonowania sektora pozarządowego. Ta dwukierunkowa inwestycja w kompetencje jest niezbędna dla przełamania barier komunikacyjnych i budowania efektywnej współpracy.

**SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM
ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU
FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030**

Czwartym obszarem są systemowe rozwiązania wspierające – od programów mentorskich, przez dedykowane ścieżki rozwoju, po mechanizmy reprezentacji młodych osób z niepełnosprawnościami w strukturach organizacji (takie jak rady młodzieżowe, komitety doradcze czy system podwójnego głosowania w kluczowych kwestiach). Te rozwiązania powinny być wbudowane w formalne struktury organizacji, a nie funkcjonować jako dodatkowe, fakultatywne elementy.

Strona | 37

Piątym obszarem, wykraczającym poza pojedyncze organizacje, jest rzecznictwo na rzecz zmian systemowych – szczególnie w zakresie finansowania sektora pozarządowego oraz systemu wsparcia osób z niepełnosprawnościami. Organizacje powinny wspólnie działać na rzecz uwzględniania kosztów dostępności w budżetach projektów finansowanych ze środków publicznych oraz zmian w systemie świadczeń, które nie będą karały osób z niepełnosprawnościami za aktywność społeczną.

Interwencje w tych pięciu obszarach nie powinny być traktowane jako odrębne działania, ale jako elementy kompleksowej strategii zmiany. Tylko takie wielowymiarowe podejście ma szansę przełamać systemowe bariery zidentyfikowane w naszym badaniu.

Od diagnozy do działania- znaczenie standardu

Ostatecznym wnioskiem z naszego badania jest pilna potrzeba opracowania kompleksowego, praktycznego standardu włączania młodych osób z niepełnosprawnościami w działalność organizacji pozarządowych. Standard ten powinien opierać się na zidentyfikowanych czynnikach sukcesu i dobrych praktykach, a jednocześnie uwzględniać realne ograniczenia, z jakimi mierzą się organizacje.

Istotną wartością takiego standardu byłoby przejście od ogólnych deklaracji i postulatów do konkretnych, praktycznych wskazówek. Nasze badanie pokazuje, że większość organizacji jest świadoma znaczenia włączania różnorodnych grup, ale brakuje im wiedzy, narzędzi i sprawdzonych metod, jak to skutecznie robić.

Standard powinien obejmować zarówno techniczne aspekty dostępności (architektonicznej, informacyjnej, komunikacyjnej), jak i „miękkie” elementy, takie jak kultura organizacyjna, metody budowania włączających zespołów czy sposoby wspierania rozwoju leaderskiego. Powinien również zawierać konkretne wskaźniki i mierniki, które pozwolą organizacjom monitorować postępy i identyfikować obszary wymagające dalszej pracy.

Co istotne, standard nie powinien być traktowany jako uniwersalna recepta czy sztywny zestaw wymogów, ale raczej jako elastyczne ramy, które każda organizacja może adaptować do swojej specyfiki, wielkości i zasobów. Powinien również uwzględniać różnorodność samych organizacji – od małych, lokalnych stowarzyszeń, po duże federacje o zasięgu ogólnokrajowym.

**SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM
ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU
FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030**

Proces tworzenia standardu powinien być głęboko partycypacyjny, angażujący zarówno organizacje pozarządowe działające w obszarze niepełnosprawności, jak i same młode osoby z niepełnosprawnościami. Tylko takie podejście zapewni, że standard będzie odpowiadał na rzeczywiste potrzeby i wyzwania obu tych grup.

Ostatecznym celem standardu powinno być nie tylko zwiększenie liczby młodych osób z niepełnosprawnościami w organizacjach pozarządowych, ale przede wszystkim zapewnienie, że ich głos i perspektywa będą faktycznie wpływać na kierunki działań, priorytety i decyzje tych organizacji. Chodzi więc nie o symboliczną obecność, ale o realne upodmiotowienie i współdecydowanie.

Podsumowanie - czas na zmianę

Przeprowadzone przez nas badanie jednoznacznie wskazuje, że problem niedostatecznej reprezentacji i zaangażowania młodych osób z niepełnosprawnościami w organizacjach pozarządowych jest złożony, wielowymiarowy i głęboko zakorzeniony w strukturach, praktykach i kulturze tych organizacji. Jednocześnie badanie dostarczyło konkretnych wskazówek i inspiracji, jak tę sytuację zmienić.

Najważniejszym wnioskiem jest to, że zmiana jest możliwa. Zidentyfikowane przykłady dobrych praktyk i czynników sukcesu pokazują, że organizacje – nawet działające przy ograniczonych zasobach – mogą skutecznie włączać młode osoby z niepełnosprawnościami, czerpiąc z tego wymierne korzyści w postaci nowych perspektyw, energii i kompetencji.

Zmiana ta wymaga jednak systematycznego, wielowymiarowego podejścia. Nie wystarczą pojedyncze działania, takie jak zapewnienie fizycznej dostępności czy zorganizowanie jednorazowego szkolenia. Potrzebna jest głęboka transformacja obejmująca wszystkie aspekty funkcjonowania organizacji – od kultury organizacyjnej, przez procedury i praktyki, po struktury i mechanizmy decyzyjne.

Kluczowym elementem tej transformacji jest przejście od postrzegania młodych osób z niepełnosprawnościami głównie jako odbiorców działań do uznania ich za pełnoprawnych współtwórców organizacji, których perspektywa i doświadczenie stanowią wartościowy wkład w realizację misji.

Ta zmiana nie dokona się samoistnie. Wymaga świadomego przywództwa, strategicznego podejścia i konsekwentnych działań. Wymaga też wsparcia ze strony szerszego ekosystemu – od grantodawców, przez decydentów, po media i opinię publiczną.

Wierzymy, że raport ten, a w szczególności opracowany na jego podstawie standard działania organów i mechanizmów reprezentacji młodych samorzeczników, przyczyni się do zainicjowania tej niezbędnej zmiany. Zmiana ta jest pilna nie tylko ze względu na prawa i potrzeby młodych osób z

**SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM
ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU
FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030**

niepełnosprawnościami, ale także dla zapewnienia przyszłości i skuteczności organizacji pozarządowych działających na rzecz tej grupy.

Nadszedł czas, by hasło "Nic o nas bez nas" stało się nie tylko postulatem, ale codzienną praktyką organizacji obywatelskich.

SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM
ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU
FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030

JAK ZMIENIAĆ RZECZYWISTOŚĆ? Praktyczne rekomendacje dla organizacji i decydentów

Architektura włączenia- projektowanie struktur organizacyjnych

Strona | 40

Przeprowadzone badania jednoznacznie wskazują, że skuteczne włączanie młodych osób z niepełnosprawnościami wymaga przemyślanego zaprojektowania struktur organizacyjnych. Nie wystarczą doraźne działania czy deklaracje otwartości – potrzebne są systemowe rozwiązania wbudowane w fundamenty organizacji.

Pierwszym krokiem, który rekomendujemy organizacjom, jest przeprowadzenie kompleksowego audytu dostępności struktur decyzyjnych. Audyt ten powinien wykraczać poza standardowe kwestie dostępności architektonicznej i obejmować wszystkie aspekty procesu decyzyjnego – od sposobu zwoływania i organizacji spotkań, przez metody komunikacji i dystrybucji dokumentów, po formalne i nieformalne mechanizmy wywierania wpływu. Kluczowym pytaniem podczas audytu powinno być: „Czy osoba z różnymi rodzajami niepełnosprawności może na równych zasadach uczestniczyć w tym procesie?”.

Na podstawie takiego audytu organizacje powinny wprowadzić formalne, zapisane w dokumentach (statutach, regulaminach, procedurach) rozwiązania, które zapewnią rzeczywiste, a nie tylko teoretyczne możliwości włączenia. Mogą to być na przykład:

Ciała doradcze lub konsultacyjne złożone z młodych osób z niepełnosprawnościami, które mają formalnie zagwarantowany wpływ na kluczowe decyzje organizacji. Istotne, by ciała te nie były fasadowe – powinny mieć jasno określone uprawnienia, budżet i wsparcie administracyjne. Przykładem mogą być rady młodzieżowe przy zarządach organizacji, których opinia jest wymagana przy podejmowaniu strategicznych decyzji.

System podwójnego głosowania w kluczowych kwestiach, gdzie dla przyjęcia decyzji wymagana jest zgoda zarówno głównego organu decyzyjnego, jak i reprezentacji młodych osób z niepełnosprawnościami. System ten, stosowany z powodzeniem w organizacjach skandynawskich, zapewnia realny wpływ na kierunki działań organizacji.

Kwoty reprezentacji w organach decyzyjnych, gwarantujące minimalny udział młodych osób z niepełnosprawnościami. Kwoty te powinny być zapisane w statucie i traktowane jako wymóg konieczny, a nie opcjonalny. Przykładem może być zapis, że co najmniej 25% składu zarządu muszą stanowić osoby z niepełnosprawnościami, w tym co najmniej 15% osoby poniżej 35 roku życia.

SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM
ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU
FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030

Zdywersyfikowane ścieżki partycypacji, uwzględniające różne potrzeby i preferencje. Oznacza to zapewnienie wielu równoległych sposobów uczestnictwa w procesach decyzyjnych – od tradycyjnych spotkań stacjonarnych, przez opcje zdalnego uczestnictwa, po asynchroniczne metody konsultacji i podejmowania decyzji. Kluczowe jest, by różne ścieżki miały równy status i wpływ.

Transparentne ścieżki awansu wewnątrz organizacji, które jasno określają, jakie kompetencje i doświadczenia są potrzebne do pełnienia różnych funkcji. Ścieżki te powinny uwzględniać alternatywne sposoby zdobywania i demonstrowania tych kompetencji, dostosowane do możliwości osób z różnymi niepełnosprawnościami.

Funkcje mentorów organizacyjnych, których zadaniem jest wspieranie nowych członków, szczególnie młodych osób z niepełnosprawnościami, w zrozumieniu formalnych i nieformalnych aspektów funkcjonowania organizacji. Mentorzy powinni otrzymać odpowiednie przeszkolenie i zasoby do pełnienia tej roli.

Budżet na dostępność – wydzieloną część budżetu organizacji przeznaczoną na zapewnienie racjonalnych usprawnień potrzebnych do pełnego włączenia osób z różnymi niepełnosprawnościami. Budżet ten powinien być traktowany jako stały element finansów organizacji, a nie jako koszt fakultatywny.

Co istotne, architektura włączenia powinna być projektowana przy aktywnym udziale samych młodych osób z niepełnosprawnościami. Tylko takie podejście zapewni, że wprowadzane rozwiązania będą odpowiadać na rzeczywiste, a nie tylko wyobrażone potrzeby tej grupy.

Komunikacja, która dociera i angażuje

Nasze badanie wyraźnie wskazuje, że jedną z głównych barier w angażowaniu młodych osób z niepełnosprawnościami jest nieadekwatna komunikacja. Aż 78% badanych młodych osób wskazało brak dostępnych informacji jako kluczową przeszkodę. Jednocześnie organizacje często nie są świadome, jak skutecznie komunikować się z tą grupą.

Rekomendujemy kompleksowe podejście do komunikacji, które obejmuje następujące elementy:

Wielokanałowa strategia informacyjna, wykorzystująca różnorodne metody i platformy dostosowane do preferencji i potrzeb młodych osób z różnymi niepełnosprawnościami. Nie wystarczy tradycyjna strona internetowa czy newsletter – potrzebne są również media społecznościowe, komunikatory, platformy dostępne dla użytkowników czytników ekranu, komunikacja w polskim języku migowym oraz materiały w tekście łatwym do czytania i zrozumienia (ETR).

SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM
ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU
FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030

Język inkluzywny i upodmiotawiający, który traktuje osoby z niepełnosprawnościami jako aktywnych współtwórców, a nie pasywnych odbiorców działań. Oznacza to odejście od języka medycznego czy opiekuńczego na rzecz języka opartego na prawach i godności. Kluczowe jest również używanie sformułowań, które podkreślają możliwości i potencjał, a nie deficyty i ograniczenia.

Strona | 42

Proaktywna rekrutacja – aktywne poszukiwanie i zapraszanie młodych osób z niepełnosprawnościami, zamiast biernego oczekiwania na ich zgłoszenia. Wymaga to wyjścia poza tradycyjne sieci rekrutacyjne i dotarcia do miejsc, gdzie realnie przebywają młode osoby z niepełnosprawnościami – od specjalistycznych forów internetowych, przez organizacje młodzieżowe, po uczelnie i programy aktywizacji zawodowej.

Dostępne materiały informacyjne i rekrutacyjne, które uwzględniają potrzeby osób z różnymi niepełnosprawnościami. Oznacza to nie tylko alternatywne formaty (tekst, audio, wideo, język migowy), ale również dostosowanie treści i formy przekazu. Przykładem dobrej praktyki są materiały rekrutacyjne w formie krótkich, przystępnych filmów z napisami i audiodeskrypcją, które jasno wyjaśniają, czego organizacja oczekuje i co oferuje.

Przejrzyste komunikowanie oczekiwań i możliwości – jasne określenie, jakie role, zadania i ścieżki rozwoju są dostępne dla nowych członków lub wolontariuszy. Młode osoby z niepełnosprawnościami często nie mają wzorców ani wyobrażenia, jak mogłaby wyglądać ich aktywność w organizacji. Konkretnie przykłady i opisy ról mogą znacząco obniżyć barierę wejścia.

Transparentna komunikacja o dostępności – otwarte informowanie, jakie rozwiązania wspierające są dostępne (np. asystent, tłumacz PJM, materiały w alternatywnych formatach), a także gotowość do dialogu o potrzebach, których organizacja może nie być świadoma. Kluczowe jest, by osoby z niepełnosprawnościami nie musiały za każdym razem walczyć o podstawowe warunki uczestnictwa.

Włączająca komunikacja wewnętrzna, która zapewnia, że wszyscy członkowie organizacji, niezależnie od rodzaju niepełnosprawności, mają równy dostęp do informacji i dyskusji. Obejmuje to zarówno formalne komunikaty (dostępne w wielu formatach), jak i nieformalne kanały komunikacji (np. grupy dyskusyjne dostępne dla użytkowników technologii asystujących).

Widoczność różnorodności w przekazach organizacji – aktywne pokazywanie młodych osób z niepełnosprawnościami w materiałach promocyjnych, na stronie internetowej, w mediach społecznościowych. Ważne, by osoby te były przedstawiane w różnorodnych rolach – nie tylko jako odbiorcy wsparcia, ale przede wszystkim jako aktywni działacze, eksperci, liderzy.

Skuteczna komunikacja wymaga również regularnej ewaluacji i modyfikacji stosowanych podejść, w oparciu o feedback od samych młodych osób z niepełnosprawnościami. Co działa? Co jest

SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM
ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU
FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030

niezrozumiałe? Gdzie są luki informacyjne? Tylko stały dialog pozwoli na dostosowanie komunikacji do rzeczywistych, a nie założonych potrzeb.

Mentoring i wsparcie - jak budować mosty międzypokoleniowe

Jednym z najsilniejszych czynników sukcesu zidentyfikowanych w naszym badaniu są efektywne programy mentorskie, które wspierają rozwój młodych osób z niepełnosprawnościami w organizacjach. Mentoring wydaje się być szczególnie skutecznym narzędziem niwelowania barier, z którymi mierzą się te osoby – od braku wzorców i pozytywnych przykładów, przez nieznamość nieformalnych reguł funkcjonowania organizacji, po wewnętrzne bariery związane z niską samooceną.

Rekomendujemy wdrożenie kompleksowych programów mentorskich, które powinny uwzględniać następujące elementy:

Różnorodne formy mentoringu dostosowane do różnych potrzeb i sytuacji. Może to być mentoring indywidualny (jeden mentor wspiera jedną osobę), grupowy (jeden mentor pracuje z małą grupą), rówieśniczy (młode osoby z niepełnosprawnościami wspierają się nawzajem) czy wzajemny (wymiana wiedzy i doświadczeń między osobami o różnych kompetencjach i perspektywach).

Staranny dobór i szkolenie mentorów, którzy powinni posiadać nie tylko doświadczenie w działalności organizacji, ale również kompetencje w zakresie komunikacji z osobami z różnymi niepełnosprawnościami, świadomość własnych uprzedzeń i stereotypów oraz zdolność do wspierania bez narzucania własnej perspektywy. Szczególnie wartościowi są mentorzy będący sami osobami z niepełnosprawnościami, którzy mogą służyć jako realne wzorce i dzielić się własnymi strategiami pokonywania barier.

Jasno określone cele i oczekiwania wobec procesu mentoringowego. Program powinien mieć zdefiniowane ramy czasowe, częstotliwość spotkań, obszary wsparcia oraz zakres odpowiedzialności mentora i mentee. Jednocześnie powinien być elastyczny, pozwalając na dostosowanie do indywidualnych potrzeb i tempa rozwoju.

Kompleksowe wsparcie obejmujące różne aspekty – od praktycznych wskazówek dotyczących funkcjonowania w organizacji, przez rozwój kompetencji rzeczniczych i przywódczych, po wsparcie w budowaniu sieci kontaktów i przezwyciężaniu wewnętrznych barier. Ważne, by mentoring nie ograniczał się tylko do kwestii technicznych czy merytorycznych, ale uwzględniał również wymiar emocjonalny i społeczny.

SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM
ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU
FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030

Regularna supervizja i ewaluacja programu mentorskiego, pozwalająca na bieżące identyfikowanie wyzwań i dostosowywanie wsparcia. Zbieranie feedbacku zarówno od mentorów, jak i od mentee jest kluczowe dla doskonalenia programu i zapewnienia, że spełnia on swoje cele.

Wsparcie strukturalne i zasobowe dla programu mentorskiego – wydzielony budżet, czas w ramach godzin pracy (jeśli organizacja zatrudnia pracowników) lub inne formy uznania wkładu mentorów. Program nie powinien być traktowany jako dodatkowe obciążenie czy działanie fakultatywne, ale jako strategiczna inwestycja w przyszłość organizacji.

Włączenie mentoringu w szerszą strategię rozwoju przywództwa młodych osób z niepełnosprawnościami. Mentoring powinien być powiązany z innymi elementami wsparcia, takimi jak szkolenia, możliwości praktycznego działania, stopniowe zwiększanie odpowiedzialności czy planowanie ścieżki rozwoju w organizacji.

Szczególnie obiecującą formą mentoringu, zidentyfikowaną w naszych badaniach, jest model tandemowy, w którym doświadczony działacz (najlepiej również osoba z niepełnosprawnością) pracuje w parze z młodą osobą z niepełnosprawnością przy realizacji konkretnych zadań czy projektów. Ten model pozwala na uczenie się przez działanie, stopniowe przejmowanie odpowiedzialności i budowanie pewności siebie w bezpiecznym, wspierającym środowisku.

Przykładem dobrej praktyki może być program „Leadership Pipeline” prowadzony przez jedną z badanych organizacji, w którym młode osoby z niepełnosprawnościami przez rok pracują w tandemie z doświadczonymi liderami, a następnie otrzymują własny mikroprojekt do realizacji, nadal mając dostęp do wsparcia mentora. Po zakończeniu programu uczestnicy są aktywnie zachęceni do kandydowania do władz organizacji, z gwarancją dalszego wsparcia w pierwszym okresie pełnienia funkcji.

[Dostępność organizacji w praktyce](#)

Zapewnienie praktycznej dostępności organizacji dla młodych osób z różnymi niepełnosprawnościami wymaga systematycznego, kompleksowego podejścia. Rekomendujemy organizacjom wdrożenie następujących rozwiązań:

Kompleksowy audyt dostępności jako punkt wyjścia do wszelkich działań. Audyt powinien obejmować nie tylko dostępność fizyczną (architektoniczną), ale również informacyjną, komunikacyjną, cyfrową oraz proceduralną. Kluczowe jest, by audyt był przeprowadzany przez lub z udziałem ekspertów z różnymi niepełnosprawnościami, którzy mogą zidentyfikować bariery niewidoczne dla osób bez takich doświadczeń.

**SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM
ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU
FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030**

Plan działań na rzecz dostępności opracowany na podstawie audytu, z jasnymi priorytetami, harmonogramem, przypisaną odpowiedzialnością oraz budżetem. Plan powinien mieć charakter żywego dokumentu, regularnie aktualizowanego w oparciu o zmieniające się potrzeby i rozwijające się standardy dostępności.

Dedykowany budżet na dostępność, traktowany jako stały element finansów organizacji, a nie jako koszt opcjonalny czy dodatkowy. Budżet ten powinien uwzględniać zarówno koszty systemowych rozwiązań (np. modernizacja strony internetowej, dostosowanie materiałów), jak i indywidualnych racjonalnych usprawnień (np. tłumacz PJM, asystent).

Zasada uniwersalnego projektowania jako standard przy tworzeniu wszelkich nowych rozwiązań, procesów, materiałów czy wydarzeń. Przyjęcie tej zasady oznacza, że dostępność jest uwzględniana od samego początku, a nie jako dodatkowy element dodawany po fakcie. Dotyczy to zarówno przestrzeni fizycznej, jak i cyfrowej, komunikacji czy procesów decyzyjnych.

System zarządzania dostępnością z jasno przypisaną odpowiedzialnością (koordynator lub zespół ds. dostępności), regularnymi przeglądami, mechanizmami zgłaszania potrzeb i barier oraz procedurami reagowania. System ten powinien zapewniać, że kwestie dostępności są uwzględniane we wszystkich obszarach działania organizacji.

Szkolenia i budowanie świadomości wśród wszystkich członków, pracowników i wolontariuszy organizacji w zakresie różnorodnych aspektów niepełnosprawności, komunikacji włączającej, zapewniania racjonalnych usprawnień czy używania technologii asystujących. Szkolenia powinny mieć charakter praktyczny, uwzględniający specyfikę danej organizacji.

Elastyczne procedury i praktyki umożliwiające dostosowanie do indywidualnych potrzeb, bez konieczności każdorazowego „walczenia” o podstawowe warunki uczestnictwa. Przykładem może być możliwość zdalnego uczestnictwa w spotkaniach, elastyczne terminy składania dokumentów czy alternatywne metody głosowania.

Dostępne materiały i komunikacja – wszystkie kluczowe dokumenty, informacje i komunikaty powinny być dostępne w różnych formatach (tekst, audio, wideo, język migowy, tekst łatwy do czytania) i dystrybuowane z wyprzedzeniem umożliwiającym zapoznanie się z nimi osobom korzystającym z technologii asystujących.

Dostępne wydarzenia – zarówno stacjonarne, jak i online, z uwzględnieniem potrzeb osób z różnymi niepełnosprawnościami. Obejmuje to wybór dostępnej lokalizacji, zapewnienie tłumacza PJM, napisów na żywo, audiodeskrypcji, materiałów w alternatywnych formatach, a także dostosowanie tempa i struktury wydarzenia.

**SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM
ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU
FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030**

Procedury reagowania kryzysowego uwzględniające potrzeby osób z różnymi niepełnosprawnościami. Organizacje powinny mieć opracowane procedury ewakuacji, komunikacji kryzysowej czy wsparcia psychologicznego, które biorą pod uwagę specyficzne potrzeby związane z różnymi rodzajami niepełnosprawności.

Co istotne, powyższe rozwiązania nie powinny być traktowane jako „specjalne udogodnienia” dla wybranych osób, ale jako integralny element funkcjonowania organizacji, który przynosi korzyści wszystkim. Uniwersalna dostępność często poprawia jakość doświadczeń i efektywność procesów dla wszystkich członków organizacji, niezależnie od (nie)pełnosprawności.

Jako przykład dobrej praktyki można wskazać „System dostępności włączającej” wprowadzony przez jedną z badanych organizacji, który obejmuje regularne audyty prowadzone przez zespół złożony z osób z różnymi niepełnosprawnościami, checklisty dostępności dla wszystkich wydarzeń i materiałów, dedykowany budżet (min. 5% budżetu operacyjnego) oraz mechanizm szybkiego reagowania na zidentyfikowane bariery.

Ścieżki aktywizacji dla młodych osób z niepełnosprawnościami

Zwiększenie zaangażowania młodych osób z niepełnosprawnościami w organizacjach pozarządowych wymaga również działań skierowanych bezpośrednio do tej grupy, wspierających ich w rozwijaniu kompetencji i przezwyciężaniu wewnętrznych barier. Na podstawie naszego badania rekomendujemy następujące rozwiązania:

Programy rozwijające kompetencje przywódcze specjalnie zaprojektowane dla młodych osób z niepełnosprawnościami, uwzględniające ich specyficzne potrzeby i doświadczenia. Programy te powinny łączyć elementy teoretyczne (wiedza o funkcjonowaniu organizacji, prawie, rzecznictwie) z praktycznymi (umiejętności komunikacyjne, zarządzanie projektami, budowanie zespołu). Kluczowe jest, by programy te były prowadzone w sposób w pełni dostępny i adaptowany do indywidualnych potrzeb uczestników.

Stopniowane ścieżki zaangażowania, które pozwalają na rozpoczęcie od prostych, jasno określonych zadań i stopniowe przejmowanie większej odpowiedzialności w tempie dostosowanym do indywidualnych możliwości. Ścieżki te powinny być transparentne i oferować jasną perspektywę rozwoju. Przykładem może być sekwencja: uczestnik projektu → wolontariusz przy konkretnym zadaniu → koordynator małego projektu → członek zespołu programowego → kandydat do władz organizacji.

Przestrzeń do eksperymentowania i uczenia się na błędach – bezpieczne środowisko, gdzie młode osoby z niepełnosprawnościami mogą testować nowe podejścia, podejmować decyzje i nawet

**SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM
ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU
FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030**

popęniać błędy bez nadmiernej krytyki czy konsekwencji. Ta przestrzeń jest kluczowa dla budowania pewności siebie i rozwijania własnego stylu działania i przywództwa.

Grupy wsparcia rówieśniczego zrzeszające młode osoby z niepełnosprawnościami zaangażowane w działalność organizacji pozarządowych. Grupy te pozwalają na wymianę doświadczeń, wzajemne uczenie się, wspólne rozwiązywanie problemów oraz budowanie poczucia przynależności i solidarności. Istotne jest, by grupy te miały charakter upodmiotawiający, a nie terapeutyczny.

Dostęp do pozytywnych wzorców – możliwość poznania i uczenia się od osób z niepełnosprawnościami, które odniosły sukces w działalności społecznej czy przywódczej. Wzorce te są kluczowe dla przełamania wewnętrznego przekonania, że pewne role czy pozycje są „nie dla mnie”. Może to być realizowane poprzez spotkania z doświadczonymi działaczami, programy mentorskie czy materiały prezentujące historie sukcesu.

Wsparcie w rozwijaniu własnego głosu i narracji – programy pomagające młodym osobom z niepełnosprawnościami w formułowaniu i wyrażaniu własnych poglądów, doświadczeń i postulatów w sposób pewny i przekonujący. Obejmuje to zarówno kwestie merytoryczne (argumentacja, strukturyzowanie wypowiedzi), jak i techniczne (techniki prezentacji, wykorzystanie technologii asystujących w komunikacji).

Wsparcie w budowaniu sieci kontaktów i współpracy – młode osoby z niepełnosprawnościami często mają ograniczony dostęp do nieformalnych sieci i relacji, które są kluczowe dla skutecznego działania w organizacjach. Programy powinny aktywnie wspierać budowanie tych sieci, np. poprzez mentoring, wydarzenia sieciujące czy platformy współpracy.

Wsparcie praktyczne i logistyczne – rozwiązania pomagające przezwyciężyć praktyczne bariery uczestnictwa, takie jak problemy z transportem, dostępem do asystenta czy specjalistycznego sprzętu. Obejmuje to zarówno bezpośrednie wsparcie (np. finansowanie asystenta), jak i działania systemowe (np. rzecznictwo na rzecz zmian w systemie wsparcia osób z niepełnosprawnościami).

Programy specjalistyczne dla osób z określonymi rodzajami niepełnosprawności, które napotykają specyficzne bariery. Na przykład, osoby z niepełnosprawnością intelektualną mogą potrzebować wsparcia w zakresie self-adwokatury i rozumienia złożonych procesów decyzyjnych, osoby głuche – wsparcia w funkcjonowaniu w środowisku zdominowanym przez język foniczny, a osoby z niepełnosprawnościami psychicznymi – wsparcia w zarządzaniu stresem związanym z funkcjonowaniem w grupie.

**SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM
ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU
FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030**

Co istotne, wszystkie te programy i działania powinny być projektowane i realizowane przy aktywnym udziale samych młodych osób z niepełnosprawnościami, zgodnie z zasadą „nic o nas bez nas”. Tylko takie podejście zapewni, że będą one odpowiadać na rzeczywiste, a nie założone potrzeby tej grupy.

Przykładem kompleksowego podejścia może być program „Future Leaders” realizowany przez jedną z badanych federacji, który łączy intensywne szkolenia (dostosowane do różnych rodzajów niepełnosprawności), indywidualny mentoring, praktyczne projekty realizowane w zespołach oraz stypendium umożliwiające pełne zaangażowanie bez obawy o utratę świadczeń czy pokrycie kosztów asystenta.

Strona | 48

Działania systemowe i rzecznicze

Choć wiele zmian może i powinno być wprowadzanych na poziomie pojedynczych organizacji, nasze badanie wyraźnie wskazuje na potrzebę działań systemowych, które stworzą sprzyjające środowisko dla zwiększenia zaangażowania młodych osób z niepełnosprawnościami. Rekomendujemy następujące kierunki działań rzeczniczych:

Zmiana systemu finansowania organizacji pozarządowych – rzecznictwo na rzecz uwzględniania kosztów dostępności i włączania w budżetach projektów finansowanych ze środków publicznych. Dotyczy to zarówno kosztów systemowych rozwiązań (np. dostosowanie materiałów, zapewnienie tłumaczy), jak i kosztów indywidualnych racjonalnych usprawnień. Kluczowe jest, by koszty te były traktowane jako standardowy, niezbędny element budżetu, a nie jako fakultatywny dodatek.

Reforma systemu świadczeń dla osób z niepełnosprawnościami, który obecnie często zniechęca do podejmowania aktywności społecznej z obawy przed utratą wsparcia. Rzecznictwo powinno koncentrować się na wprowadzeniu rozwiązań, które umożliwiają łączenie aktywności społecznej i zawodowej ze świadczeniami, zwłaszcza w przypadku osób z niepełnosprawnościami wymagającymi intensywnego wsparcia. Inspiracją mogą być modele stosowane w krajach skandynawskich, gdzie wsparcie jest powiązane z rzeczywistymi potrzebami, a nie z aktywnością osoby.

Rozwój systemu asystencji osobistej dostępnej dla osób z różnymi niepełnosprawnościami, niezależnie od ich aktywności. Brak dostępu do adekwatnego wsparcia asystenckiego stanowi jedną z głównych barier w podejmowaniu działalności społecznej, szczególnie przez osoby z niepełnosprawnościami złożonymi. Rzecznictwo powinno koncentrować się na wprowadzeniu systemowego rozwiązania, zgodnego z art. 19 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych, zapewniającego dostęp do wsparcia opartego na potrzebach, a nie na diagnozach.

Edukacja obywatelska włączająca osoby z niepełnosprawnościami – działania na rzecz włączenia perspektywy niepełnosprawności i dostępności do programów edukacji obywatelskiej realizowanych

**SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM
ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU
FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030**

w szkołach, na uczelniach oraz w ramach edukacji pozaformalnej. Kluczowe jest, by młode osoby z niepełnosprawnościami od najmłodszych lat otrzymywały przekaz, że aktywność obywatelska jest dla nich dostępną i wartościową ścieżką.

Systemowe rozwiązania wspierające rozwój przywództwa wśród osób z niepełnosprawnościami – rzecznictwo na rzecz stworzenia krajowego programu wspierającego rozwój kompetencji i zaangażowania młodych liderów z niepełnosprawnościami, wzorowanego na istniejących programach dla innych grup niedoreprezentowanych (np. kobiet w polityce). Program taki mógłby obejmować szkolenia, staże, wsparcie mentorskie i finansowe.

Rzecznictwo na rzecz dostępności informacji publicznej i procesów konsultacyjnych, które często pozostają niedostępne dla osób z różnymi niepełnosprawnościami. Brak dostępu do zrozumiałych informacji o sprawach publicznych i możliwościach wpływu na nie stanowi fundamentalną barierę dla aktywności obywatelskiej. Kluczowe jest, by wszystkie informacje publiczne i procesy konsultacyjne były dostępne w różnych formatach, w tym w języku migowym i tekście łatwym do czytania.

Kampanie społeczne zmieniające postrzeganie osób z niepełnosprawnościami – działania ukazujące osoby z niepełnosprawnościami, szczególnie młode, jako aktywnych obywateli, liderów, ekspertów, a nie jedynie jako biernych odbiorców pomocy. Zmiana społecznego wizerunku jest kluczowa zarówno dla przełamania wewnętrznych barier samych osób z niepełnosprawnościami, jak i dla zmiany nastawienia organizacji.

Koalicje rzecznicze łączące różne środowiska – budowanie szerokiej koalicji na rzecz włączania młodych osób z niepełnosprawnościami, obejmującej nie tylko organizacje osób z niepełnosprawnościami, ale również organizacje młodzieżowe, organizacje działające na rzecz praw człowieka, instytucje edukacyjne, media i sektor biznesowy. Taka koalicja może zwiększyć siłę oddziaływania i skuteczność rzecznictwa.

Działania rzecznicze powinny być prowadzone przez koalicję organizacji, przy czym szczególnie istotne jest, by w procesie tym aktywną rolę odgrywały same młode osoby z niepełnosprawnościami. Ich bezpośrednie świadectwo i osobiste historie często mają większą siłę przekonywania niż nawet najlepiej udokumentowane analizy.

**SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM
ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU
FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030**

MATERIAŁY DODATKOWE

Narzędzia, które wykorzystaliśmy

W badaniu zastosowaliśmy komplementarne narzędzia badawcze, które umożliwiły nam zebranie kompleksowych danych zarówno ilościowych, jak i jakościowych. Poniżej prezentujemy najważniejsze z nich, wraz z krótkim opisem metodologii ich konstrukcji i zastosowania.

Strona | 50

Kwestionariusz ankiety dla organizacji pozarządowych

Kwestionariusz składał się z 42 pytań podzielonych na 5 sekcji tematycznych:

1. Charakterystyka organizacji (typ, wielkość, obszar działania, struktura)
2. Reprezentacja młodych osób z niepełnosprawnościami w strukturach organizacji
3. Procedury i praktyki związane z włączaniem różnorodnych grup
4. Bariery i wyzwania w angażowaniu młodych osób z niepełnosprawnościami
5. Potrzeby organizacji w zakresie zwiększania inkluzywności

Kwestionariusz zawierał pytania zamknięte jednokrotnego i wielokrotnego wyboru, pytania wykorzystujące skalę Likerta oraz pytania otwarte. Został on opracowany przy udziale ekspertów z zakresu metodologii badań społecznych oraz konsultowany z osobami z różnymi niepełnosprawnościami pod kątem dostępności i zrozumiałości.

Ankieta była dostępna online, w formie formularza w pełni zgodnego ze standardami WCAG 2.1 AA, umożliwiającego wypełnienie przy użyciu czytników ekranu i innych technologii asystujących. Na życzenie respondentów udostępniana była również w formatach alternatywnych (dokument tekstowy, formularz papierowy) lub z możliwością wypełnienia przy wsparciu ankietera przez telefon.

Kwestionariusz ankiety dla młodych osób z niepełnosprawnościami

Kwestionariusz składał się z 38 pytań podzielonych na 4 sekcje tematyczne:

1. Charakterystyka respondenta (wiek, rodzaj niepełnosprawności, wykształcenie, doświadczenie)
2. Doświadczenia związane z aktywnością obywatelską
3. Bariery i wyzwania w angażowaniu się w działalność organizacji

**SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM
ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU
FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030**

4. Potrzeby i oczekiwania dotyczące wsparcia

Szczególną uwagę poświęcono zapewnieniu pełnej dostępności kwestionariusza. Opracowany został w kilku wersjach dostosowanych do potrzeb osób z różnymi niepełnosprawnościami, w tym w wersji w tekście łatwym do czytania i zrozumienia (ETR) oraz z możliwością wypełnienia w polskim języku migowym (PJM) za pośrednictwem tłumacza.

Strona | 51

Scenariusz wywiadu indywidualnego (IDI) dla przedstawicieli organizacji

Scenariusz zawierał 15 głównych pytań otwartych oraz propozycje pytań pogłębiających, podzielonych na 4 bloki tematyczne:

1. Doświadczenia organizacji związane z włączaniem młodych osób z niepełnosprawnościami
2. Wewnętrzne bariery i wyzwania
3. Stosowane rozwiązania i dobre praktyki
4. Potrzeby i wizja zmiany

Scenariusz miał charakter semi-strukturyzowany, co pozwalało na elastyczne dostosowanie przebiegu wywiadu do doświadczeń i specyfiki danej organizacji. Wywiady były nagrywane (za zgodą uczestników) i następnie transkrybowane. Czas trwania wywiadów wynosił od 60 do 90 minut.

Scenariusz wywiadu indywidualnego (IDI) dla młodych osób z niepełnosprawnościami

Scenariusz zawierał 18 głównych pytań otwartych oraz propozycje pytań pogłębiających, podzielonych na 5 bloków tematycznych:

1. Doświadczenia związane z aktywnością obywatelską
2. Motywacje i oczekiwania
3. Napotkane bariery i wyzwania
4. Stosowane strategie przezwycięzania barier
5. Potrzeby i postulaty zmian

Scenariusz był dostosowywany do indywidualnych potrzeb i możliwości komunikacyjnych każdego uczestnika. W przypadku osób z niepełnosprawnością intelektualną pytania były formułowane w sposób prostszy, z wykorzystaniem technik ETR. Dla osób głuchych zapewniano tłumacza PJM. Wywiady były prowadzone w sposób zapewniający komfort i poczucie bezpieczeństwa uczestników.

SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM
ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU
FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030

Matryca analizy desk research

Dla usystematyzowania analizy desk research opracowana została szczegółowa matryca, określająca kategorie informacji poszukiwanych w różnych źródłach. Matryca obejmowała następujące obszary:

1. Statystyki i dane dotyczące aktywności obywatelskiej osób z niepełnosprawnościami
2. Prawne i instytucjonalne uwarunkowania uczestnictwa osób z niepełnosprawnościami w życiu publicznym
3. Dobre praktyki w zakresie włączania osób z niepełnosprawnościami w działalność organizacji
4. Standardy i wytyczne dotyczące dostępności i włączania
5. Inicjatywy i programy wspierające rozwój przywództwa wśród osób z niepełnosprawnościami

Strona | 52

Analiza objęła źródła w języku polskim i angielskim, w tym publikacje naukowe, raporty organizacji międzynarodowych, dokumenty strategiczne, opisy projektów oraz strony internetowe organizacji.

[Kim byli nasi respondenci?](#)

Profil organizacji uczestniczących w badaniu

W badaniu ankietowym wzięło udział 50 organizacji pozarządowych z całej Polski. Struktura próby przedstawiała się następująco:

Typ organizacji:

- Organizacje osób z niepełnosprawnościami (prowadzone przez same OzN): 32%
- Organizacje działające na rzecz osób z niepełnosprawnościami: 42%
- Federacje i związki stowarzyszeń: 14%
- Organizacje młodzieżowe uwzględniające w swojej misji OzN: 8%
- Inne organizacje obywatelskie: 4%

Zasięg działania:

- Lokalny: 18%
- Regionalny: 36%
- Ogólnopolski: 42%

Podlaski Sejmik Osób
z Niepełnosprawnościami

**SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM
ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU
FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030**

- Międzynarodowy: 4%

Wielkość organizacji (liczba członków):

- Do 10 osób: 12%
- 11-30 osób: 26%
- 31-100 osób: 42%
- Powyżej 100 osób: 20%

Wiek organizacji:

- Do 5 lat: 14%
- 6-10 lat: 22%
- 11-20 lat: 38%
- Powyżej 20 lat: 26%

W wywiadach indywidualnych wzięło udział 6 przedstawicieli organizacji, pełniących funkcje prezesów, członków zarządu lub koordynatorów programowych. Dobór próby do wywiadów miał charakter celowy, uwzględniający zróżnicowanie pod względem typu, wielkości i dotychczasowych doświadczeń organizacji w zakresie włączania młodych osób z niepełnosprawnościami.

Profil młodych osób z niepełnosprawnościami uczestniczących w badaniu

W badaniu ankietowym wzięło udział 20 młodych osób z niepełnosprawnościami w wieku 18-35 lat. Struktura próby przedstawiała się następująco:

Płeć:

- Kobiety: 55%
- Mężczyźni: 40%
- Osoby niebinarne: 5%

Wiek:

- 18-24 lata: 35%

**SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM
ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU
FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030**

- 25-29 lat: 45%
- 30-35 lat: 20%

Rodzaj niepełnosprawności (respondenci mogli wskazać więcej niż jedną):

- Niepełnosprawność ruchowa: 45%
- Niepełnosprawność wzroku: 25%
- Niepełnosprawność słuchu: 20%
- Niepełnosprawność intelektualna: 15%
- Niepełnosprawność psychiczna: 20%
- Spektrum autyzmu: 15%
- Niepełnosprawność sprzężona: 25%

Miejsce zamieszkania:

- Wieś: 10%
- Miasto do 50 tys. mieszkańców: 15%
- Miasto 50-200 tys. mieszkańców: 25%
- Miasto powyżej 200 tys. mieszkańców: 50%

Doświadczenie w działalności obywatelskiej:

- Brak doświadczenia: 35%
- Okazjonalne zaangażowanie (np. jednorazowe akcje): 30%
- Regularne zaangażowanie jako wolontariusz: 25%
- Członkostwo w organizacji: 20%
- Funkcja w strukturach organizacji: 10%

W wywiadach indywidualnych wzięło udział 6 młodych osób z niepełnosprawnościami o zróżnicowanych doświadczeniach – od osób, które próbowały zaangażować się w działalność organizacji, ale napotkały bariery, po osoby, które z sukcesem działają w strukturach organizacji i

**SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM
ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU
FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030**

pełnią funkcje kierownicze. Dobór próby miał charakter celowy, uwzględniający zróżnicowanie pod względem rodzaju niepełnosprawności, doświadczeń i perspektyw.

Dane, które warto zgłębić

Poniżej prezentujemy dodatkowe dane i analizy, które ze względu na objętość nie znalazły się w głównej części raportu, a które mogą być szczególnie wartościowe dla organizacji planujących wdrożenie rekomendowanych rozwiązań.

Strona | 55

Poziom włączenia młodych osób z niepełnosprawnościami wg typu organizacji

Analizując dane dotyczące samooceny organizacji w zakresie włączania młodych osób z niepełnosprawnościami (w skali 1-10), można zaobserwować istotne różnice między różnymi typami organizacji:

Typ organizacji	Średnia ocena	Mediana	Odchylenie standardowe
Organizacje osób z niepełnosprawnościami	5,1	5,0	1,8
Organizacje działające na rzecz osób z niepełnosprawnościami	3,8	4,0	1,6
Federacje i związki stowarzyszeń	4,3	4,0	2,1
Organizacje młodzieżowe uwzględniające w swojej misji OzN	6,3	6,5	1,5
Inne organizacje obywatelskie	2,5	2,5	0,7

Bariery wewnętrzne wg wielkości organizacji

Porównując bariery wewnętrzne wskazywane przez organizacje różnej wielkości, można zaobserwować interesujące różnice w postrzeganiu głównych wyzwań:

**SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM
ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU
FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030**

Bariera	Małe organizacje (do 30 osób)	Średnie organizacje (31-100 osób)	Duże organizacje (powyżej 100 osób)
Brak dedykowanych środków na zapewnienie dostępności	79%	62%	50%
Niewystarczające kompetencje kadry	42%	57%	80%
Kultura organizacyjna faworyzująca doświadczenie	32%	48%	80%
Niedostosowane procedury i praktyki	37%	43%	60%
Obawa przed spowolnieniem procesów decyzyjnych	26%	38%	50%

Preferowane formy wsparcia wg młodych osób z niepełnosprawnościami

Zapytaliśmy młode osoby z niepełnosprawnościami, jakie formy wsparcia byłyby dla nich najbardziej wartościowe przy angażowaniu się w działalność organizacji. Poniżej prezentujemy wyniki w podziale na preferencje osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności:

Forma wsparcia	Osoby z niepełnosprawnością ruchową	Osoby z niepełnosprawnością wzroku	Osoby z niepełnosprawnością słuchu	Osoby z niepełnosprawnością intelektualną	Osoby z niepełnosprawnością psychiczną
Indywidualny mentoring	67%	60%	75%	100%	75%
Szkolenia z zakresu działalności	56%	80%	50%	67%	50%

**SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM
ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU
FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030**

obywatels kiej					
Wsparcie asystenta	89%	40%	25%	67%	25%
Alternaty wne metody komunika cji i uczestnict wa	33%	80%	100%	33%	50%
Elastyczne harmonog ramy i terminy	44%	60%	25%	67%	100%
Wsparcie w transporci e	78%	60%	25%	67%	25%
Psychologi czne wsparcie w sytuacjach stresowyc h	22%	20%	25%	33%	100%

Korelacje między różnymi aspektami funkcjonowania organizacji

Analiza statystyczna danych z ankiet pozwoliła na zidentyfikowanie interesujących korelacji między różnymi aspektami funkcjonowania organizacji:

**SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM
ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU
FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030**

Zmienna A	Zmienna B	Współczynnik korelacji (r)	Interpretacja
Liczba młodych OzN w zarządzie	Poziom samooceny włączania młodych OzN	0,68	Silna dodatnia korelacja
Liczba szkoleń z zakresu dostępności	Poziom samooceny włączania młodych OzN	0,62	Umiarkowana dodatnia korelacja
Średni wiek zarządu	Poziom samooceny włączania młodych OzN	-0,58	Umiarkowana ujemna korelacja
Obecność formalnej strategii włączania	Poziom samooceny włączania młodych OzN	0,54	Umiarkowana dodatnia korelacja
Liczba lat doświadczenia organizacji	Poziom samooceny włączania młodych OzN	0,12	Brak istotnej korelacji

Inspirujące źródła i publikacje

Poniżej przedstawiamy wybrane pozycje bibliograficzne, które stanowiły istotne źródła informacji i inspiracji przy opracowywaniu niniejszego raportu. Lista ta może być również cennym zasobem dla organizacji planujących wdrożenie rekomendowanych rozwiązań.

Publikacje naukowe i raporty badawcze

- Bartkowski, J. (2019). *Aktywność obywatelska osób z niepełnosprawnościami w Polsce*. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego.
- European Disability Forum (2022). *Youth with Disabilities in Democratic Participation: Barriers and Opportunities*. Brussels: EDF.
- Fundacja Instytut Rozwoju Regionalnego & Polskie Forum Osób z Niepełnosprawnościami (2018). *Społeczny Raport Alternatywny z realizacji Konwencji o prawach osób z niepełnosprawnościami w Polsce*. Warszawa.
- Kubicki, P. (2017). *Polityka publiczna wobec osób z niepełnosprawnościami*. Warszawa: Oficyna Wydawnicza SGH.
- Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (2020). *Badanie potrzeb osób niepełnosprawnych – Raport końcowy*. Warszawa.

SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM
ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU
FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030

- Zadrożny, J. (red.) (2021). *Włączanie przez projektowanie. Dostępność jako standard*. Warszawa: Fundacja Instytut Rozwoju Regionalnego.

Praktyczne przewodniki i standardy

- Committee on the Rights of Persons with Disabilities (2018). *General Comment No. 7 on the participation of persons with disabilities in the implementation and monitoring of the Convention*. UN Doc. CRPD/C/GC/7.
- Disability Rights Fund (2020). *Guide to Inclusive Meetings and Events*. Boston: DRF.
- European Disability Forum (2019). *Toolkit for the Inclusion of Young Persons with Disabilities in Youth Organizations*. Brussels: EDF.
- Inclusion International (2019). *Self-Advocacy for Inclusion: A global report*. London.
- UNICEF (2021). *Guidelines for the Participation of Children and Young People with Disabilities*. New York.
- World Federation of the Deaf Youth Section (2020). *Best Practices in Youth Leadership Development*. Helsinki.

Strona | 59

Materiały edukacyjne i narzędzia

- Fundacja Aktywizacja (2021). *Dostępna organizacja pozarządowa - poradnik*. Warszawa.
- Fundacja Instytut Rozwoju Regionalnego (2021). *Włączanie przez komunikację - praktyczny przewodnik*. Kraków.
- Polskie Forum Osób z Niepełnosprawnościami (2020). *Lista kontrolna dostępności procesu konsultacyjnego*. Warszawa.
- Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną (2019). *Tekst łatwy do czytania i zrozumienia - praktyczny poradnik*. Warszawa.
- UILDM Youth Group (2021). *Inclusive Leadership Handbook for Youth Organizations*. Rome.

Źródła online i platformy wiedzy

- Disability Rights Education and Defense Fund. *Leadership Development Resources*.
<https://dredf.org/leadership-development/>

SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM
 ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU
 FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030

- European Network on Independent Living. *Youth Network Resources*. <https://enil.eu/youth-network/resources/>
- Fundacja Instytut Rozwoju Regionalnego. *Dostępność Plus*. <https://firr.org.pl/dostepnosc-plus/>
- Global Youth Action Network. *Inclusion Database*. <https://gyan.tigweb.org/inclusion>
- Laboratorium Dostępności. *Praktyczne wskazówki i narzędzia*. <https://laboratoriumniedostepnosci.pl>
- World Institute on Disability. *Youth Leadership Toolkit*. <https://wid.org/resources/youth-leadership/>

Strona | 60

Powyższe źródła dostarczają zarówno teoretycznych ram dla zrozumienia problematyki włączania młodych osób z niepełnosprawnościami, jak i praktycznych narzędzi i wskazówek, które mogą być bezpośrednio wykorzystane przez organizacje we wdrażaniu rekomendowanych rozwiązań.

Tabele i wykresy z danymi szczegółowymi

Ze względu na ograniczenia objętościowe raportu, nie wszystkie zebrane dane mogły zostać szczegółowo przedstawione w głównej części. Poniżej prezentujemy wybrane tabele i wykresy, które mogą stanowić cenne uzupełnienie zaprezentowanych wniosków.

Tabela 1. Reprezentacja młodych osób z niepełnosprawnościami w różnych rolach w organizacji

Rola w organizacji	Brak	1-5%	6-10%	11-15%	16-20%	Powyżej 20%
Członkowie zarządu	68%	18%	8%	4%	0%	2%
Członkowie rady/komisji rewizyjnej	74%	16%	6%	2%	2%	0%
Pracownicy	48%	24%	10%	6%	4%	8%
Wolontariusze	22%	26%	18%	14%	8%	12%
Uczestnicy projektów	8%	12%	18%	26%	16%	20%

SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM
 ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU
 FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030

Tabela 2. Rozwiązania wspierające włączanie młodych osób z niepełnosprawnościami w organizacjach

Rozwiązanie	Posiada	Planuje wprowadzić	Nie posiada i nie planuje
Formalna strategia włączania różnorodności	22%	36%	42%
Budżet na zapewnienie dostępności	28%	30%	42%
Szkolenia z zakresu niepełnosprawności	38%	44%	18%
Alternatywne formaty materiałów	32%	48%	20%
Dostępne procedury rekrutacyjne	34%	42%	24%
Program mentoringu	16%	38%	46%
Ciała doradcze/konsultacyjne	18%	32%	50%

Strona | 61

Tabela 3. Główne motywacje młodych osób z niepełnosprawnościami do zaangażowania

Motywacja	Odsetek wskazań
Chęć wpływu na sytuację osób z niepełnosprawnościami	82%
Możliwość wykorzystania własnych doświadczeń	76%
Rozwój umiejętności i kompetencji społecznych	68%
Poczucie przynależności do społeczności	64%
Nawiązywanie kontaktów i budowanie sieci wsparcia	58%
Chęć zdobycia doświadczenia zawodowego	52%
Poszukiwanie nowych wyzwań i inspiracji	48%
Pragnienie bycia głosem swojego środowiska	46%

SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM
ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU
FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030

Tabela 4. Bariery wskazywane przez młode osoby z niepełnosprawnościami

Bariera	Odsetek wskazań
<i>Brak informacji o możliwościach zaangażowania</i>	78%
<i>Obawa przed utratą świadczeń socjalnych</i>	72%
<i>Brak wsparcia asystenckiego</i>	68%
<i>Niedostępność fizyczna siedzib organizacji</i>	66%
<i>Poczucie, że ich głos nie będzie brany pod uwagę</i>	64%
<i>Brak pozytywnych wzorców i mentorów</i>	62%
<i>Bariery komunikacyjne</i>	58%
<i>Obawy o akceptację w grupie</i>	54%
<i>Brak odpowiednich kompetencji</i>	46%
<i>Brak wsparcia ze strony rodziny</i>	38%

SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM
ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU
FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030

W SKRÓCIE I PRZYSTĘPNIE

Najważniejsze ustalenia w języku prostym

Czego dotyczy ten raport?

Ten raport opowiada o tym, jak młode osoby z niepełnosprawnościami (w wieku 18-35 lat) mogą działać w organizacjach pozarządowych.

Organizacje pozarządowe to grupy ludzi, którzy razem pracują dla dobra innych. Nie są częścią rządu ani nie działają dla zysku.

Sprawdziliśmy, czy młode osoby z niepełnosprawnościami mają możliwość działania w takich organizacjach i podejmowania decyzji.

Co odkryliśmy?

PROBLEM

W większości organizacji jest bardzo mało młodych osób z niepełnosprawnościami, które podejmują decyzje.

W 7 na 10 organizacji nie ma ani jednej młodej osoby z niepełnosprawnością w zarządzie.

Organizacje mówią, że chcą włączać młode osoby z niepełnosprawnościami, ale tylko 2 na 10 organizacji ma plan, jak to robić.

BARIERY

Znaleźliśmy wiele barier, które utrudniają młodym osobom z niepełnosprawnościami działanie w organizacjach:

- Brak informacji o możliwościach działania w organizacjach
- Trudności z dostaniem się do miejsc spotkań
- Brak pomocy asystenta
- Strach przed utratą zasiłków
- Materiały i spotkania niedostosowane do potrzeb osób z różnymi niepełnosprawnościami
- Poczucie, że ich głos nie jest ważny

**SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM
ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU
FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030**

Co działa dobrze?

Znaleźliśmy też dobre rozwiązania, które pomagają młodym osobom z niepełnosprawnościami działać w organizacjach:

- Mentoring – osoba doświadczona wspiera i uczy młodą osobę
- Jasne ścieżki rozwoju – od prostych zadań do ważnych funkcji
- Zapewnianie różnych sposobów uczestnictwa w spotkaniach i podejmowaniu decyzji
- Materiały dostępne w różnych formatach
- Kultura organizacji, która docenia różne perspektywy i doświadczenia

Strona | 64

Co trzeba zrobić?

Dla organizacji

- Sprawdzić, czy wszystkie procesy i materiały są dostępne dla osób z różnymi niepełnosprawnościami
- Stworzyć program mentoringu dla młodych osób z niepełnosprawnościami
- Zapewnić, że informacje o możliwościach działania docierają do młodych osób z niepełnosprawnościami
- Włączyć młode osoby z niepełnosprawnościami w podejmowanie decyzji
- Przeznaczyć część budżetu na zapewnienie dostępności

Dla społeczeństwa

- Zmienić system zasiłków, żeby aktywność społeczna nie powodowała ich utraty
- Zapewnić wsparcie asystentów dla osób z niepełnosprawnościami
- Promować pozytywny wizerunek młodych osób z niepełnosprawnościami jako liderów
- Uczyć o aktywności obywatelskiej w szkołach, na uczelniach i w innych miejscach

Dlaczego to jest ważne?

Młode osoby z niepełnosprawnościami mają ważne doświadczenia i pomysły, które mogą pomóc organizacjom lepiej działać.

**Podlaski Sejmik Osób
z Niepełnosprawnościami**

**SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM
ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU
FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030**

Gdy młode osoby z niepełnosprawnościami działają w organizacjach, stają się wzorem dla innych i pokazują, że aktywność społeczna jest możliwa.

Organizacje, które włączają różne osoby, lepiej rozumieją potrzeby różnych grup i mogą lepiej na nie odpowiadać.

Hasło „Nic o nas bez nas” oznacza, że osoby z niepełnosprawnościami powinny mieć wpływ na decyzje, które ich dotyczą. To prawo zapisane w Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych.

